

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské výchovy

Preventivní program pro první třídy ZŠ zaměřený na poruchu autistického spektra

Bakalářský projekt

Autor: Zuzana Trčková
Vedoucí práce: Doc., PhDr., Mgr. Petra Potměšilová Ph.D

Olomouc 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Preventivní program pro první třídy základních škol zaměřený na poruchu autistického spektra“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucí práce a za použití zdrojů uvedených v závěru bakalářské práce.

V Olomouci dne 3. 4. 2017

Zuzana Trčková

Poděkování

Děkuji doc., PhDr., Mgr. Petře Potměšilové Ph.D., vedoucí práce, za veškerou odbornou pomoc, trpělivost a ochotu při tvorbě mého bakalářského projektu.

Děkuji Bohu, mé rodině, snoubenci a přátelům, kteří mě inspirovali, motivovali a byli mi oporou po celou dobu práce.

Děkuji ZŠ speciální a MŠ speciální Nový Jičín za poskytnutí fotografií a množství vzácných praktických zkušeností, a zvláště pak i vedení ZŠ Děhylov a třídní učitelce první třídy za možnost realizace části projektu.

Obsah

Úvod	6
1 Základní informace o žadateli projektu	7
1.1 Obec Děhylov	7
1.2 Základní škola Děhylov	7
1.3 SWOT analýza.....	8
1.3.1 Komentář k SWOT analýze.....	9
1.4 Cílová skupina – žáci 1. třídy	10
2 Porucha autistického spektra	12
2.1 Co jsou to Poruchy autistického spektra	12
2.2 Autistická triáda.....	14
2.3 Jak pracovat se žáky s PAS	17
2.3.1 Program Son Rise	17
2.3.2 TEACCH program.....	18
2.3.3 Projekt DATA	19
2.3.4 Komunikace se žákem, který nemluví.....	19
2.3.5 Jak si poradit s nevhodným či problémovým chováním žáků s PAS.....	20
2.3.6 Piktogramy	21
3 Možnosti práce s dětmi s Poruchou autistického spektra	23
3.1 Dítě s PAS a hra	23
3.2 Dítě s PAS a hudba.....	24
3.3 Dítě s PAS a ruční práce, malování	24
3.4 Dítě s PAS a canisterapie	25
4 Preventivní program pro první třídy ZŠ zaměřený na Poruchu autistického spektra.....	26
4.1 Předmět a cíl projektu.....	26
4.2 Technické řešení projektu.....	27
5 Preventivní program „Můžeme si spolu hrát a více se poznávat!“	31

5.1 První setkání	31
5.2 Druhé setkání	33
5.3 Třetí setkání	34
5.4 Čtvrté setkání	36
5.5 Páté setkání	37
5.6 Šesté setkání	38
5.7 Sedmé setkání	40
5.8 Osmé setkání	42
5.9 Shrnutí projektu	43
Závěr	45
Seznam použité literatury	46
Seznam příloh	48

Úvod

„Autismus není něco, co osoba má, není to žádná ulita, ve které je osobnost uvězněna. Ve skořápce není schované normální dítě. Autismus je způsob bytí. Autismus je všepřonikající. Prostupuje každou zkušeností, celým vnímáním, každým smyslem, každou emoci. Autismus je součástí existence. Osobnost se od autismu nedá oddělit.“

(Sinclair in Thorová, 2006, s 33)

Žákům s poruchou autistického spektra je věnována stále větší pozornost a mnoho škol se rozhoduje stát se místem, kde bude možná integrace těchto jedinců. Jak citát (Sinclair in Thorová, 2006, s 33) zmiňuje, autismus není jen skořápka či ulita, ve které je uschováno normální dítě, ale jedná se o způsob bytí. Cílem bakalářského projektu je základní seznámení žáků první třídy základních škol s problematikou poruch autistického spektra, aby nemuselo dojít k nedorozuměním, nepochopení a dalším nežádoucím reakcím při setkání s těmito jedinci.

První kapitola popisuje místo realizace projektu, tedy obec Děhylov, v níž se nachází Základní škola Děhylov (žadatel projektu), a charakterizuje cílovou skupinu bakalářského projektu – žáky první třídy základní školy.

Druhá kapitola obecně řeší poruchu autistického spektra, včetně její historie, a podrobněji se zabývá možnostmi práce s jedinci s poruchou autistického spektra.

Obsahem třetí kapitoly jsou informace z praxe v rámci práce s autisty. Pro potřeby projektu se orientujeme převážně na hudební a výtvarnou stránku, vnímání procesu hry a zvířecí společnosti, konkrétně psů, skrze canisterapii.

Čtvrtá kapitola a pátá kapitola jsou zaměřeny na projekt samotný, kdy čtvrtá kapitola hovoří o základních informacích a technickém řešení projektu. Můžeme zde nalézt důležité části jako například cíl projektu, předmět projektu, organizační či jiné zajištění, ale také přehledný rozpočet projektu. Pátá kapitola obsahuje osm podkapitol, popisujících jednotlivá setkání. Celá práce je zakončena shrnutím projektu a napomáhá lepší orientaci v základních informacích a záměrech projektu.

1 Základní informace o žadateli projektu

Žadatelem projektu je Základní škola Děhylov, která se v posledních letech rozhodla více zabývat otázkou integrace jedinců s postižením, ať už mentálním, fyzickým či tělesným.

1.1 Obec Děhylov

Děhylov je obcí, která spadá pod bývalý okres Opava. Do roku 1945 byl součástí Sudet a následně se stal součástí města Hlučína. Teprve od voleb roku 1991 se stal samostatnou obcí. Obec patří geograficky k Jesenickému předhůří. V současné době v obci bydlí přibližně 718 občanů. Jedná se tedy o menší obec.

1.2 Základní škola Děhylov

Základní škola Děhylov je umístěna ve stejnojmenné vesnici poblíž Ostravy, v bývalém okrese Opava. Jedná se o malou vesnici, která má pouze jednu školu, do které se sjíždějí žáci z blízkého okolí.

Škola je malotřídní. Do školního roku 2009/2010 byla školou trojtřídní a od roku 2009/2010 je čtyřtřídní. Vyučování probíhá ve dvou školních budovách. První a druhá třída v Děhylově a třetí, čtvrtá, pátá třída v Dobroslavicích. Počet žáků na škole se pohybuje okolo 50-60 dětí. Cílem a posláním školy je poskytovat základní vzdělání formou rodinného prostředí (díky malému počtu dětí) na základě vzdělávacího programu „Škola, která nás všechny baví“, jež je blíže popsán v dokumentu Školní vzdělávací program na stránkách školy. (Základní škola Děhylov, 2016)

Napříč jednotlivými předměty škola samozřejmě zařazuje průřezová témata, např.: osobnostní a sociální výchovu, výchovu demokratického občana, výchovu k myšlení v evropských a globálních souvislostech, multikulturní výchovu, environmentální výchovu a mediální výchovu. Jednotlivá průřezová témata jsou zároveň obsahem zájmových útvarů na škole, a to: obsluha PC, dovedné ruce, pohybové hry a angličtina pro nejmenší. (Základní vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2016)

Ve školní budově Děhylov se nachází dvě učebny vybaveny interaktivními tabulemi, malá jídelna (pouze pro svačiny) a tělocvična. Výdejna stravy se nachází v prostorách Obecního úřadu Děhylov. V budově Dobroslavice se nachází také dvě učebny, dále počítačová učebna, tělocvična, výdejna stravy a učebna pro výuku hry na hudební nástroje. Obě školy mají školní zahradu. (Základní škola Děhylov, 2016)

Základní informace o škole:

Právní forma: příspěvková organizace

Zřizovatel: Obec Děhylov, Výstavní 17, 747 94 Děhylov

Adresa zřizovatele: Porubská 66, 747 94 Děhylov

Ředitel školy: Mgr. Simona Kovaříková

Telefon: 595 057 039 (budova Děhylov)

595 050 024 (budova Dobroslavice)

Email: zs.dehylov@centrum.cz

IČO: 70994544

Inovační potenciál:

Organizace Základní škola Děhylov vidí svou příležitost v první řadě ve vybudování školy rodinného typu, kdy se právě takovýmto způsobem snaží prezentovat a žít. Usiluje o klima školy i třídy, které by bylo uzpůsobeno pro integraci žáků s postižením¹. Zaměřuje se na ekologickou stránku a realizuje množství aktivit s touto tematikou. Do svého školního harmonogramu mimo jiné zařazuje množství aktivit zaměřených na zdraví, pohyb, divadelní výchovu apod.

1.3 SWOT analýza

Projekt „Můžeme si spolu hrát a více se poznávat!“ je situován do místní Základní školy, ke které se zároveň vztahuje tato SWOT analýza. Popíšeme zde silné a slabé stránky organizace jako součást vnitřní analýzy prostředí a zhodnotíme také příležitosti a hrozby z pozice vnější analýzy prostředí.

¹ Ochota školy uzpůsobit své klima a prostředí vhodné pro integraci se stala základním kamenem pro zaměření projektu na tuto školu.

SWOT analýza

Vize organizace
Vizí organizace je: <ul style="list-style-type: none">- Budovat školu, která připraví žáky pro uplatnění v běžném životě a do které budou děti i učitelé rádi chodit

Silné stránky	Slabé stránky
<ol style="list-style-type: none">1) Kvalifikovaní učitelé2) Okolí školy (příjemné prostředí, příroda)3) Malý počet žáků na třídu (rodinný typ školy)4) Velmi dobrá spolupráce s rodiči5) Výborná komunikace	<ol style="list-style-type: none">1) Slabá dostupnost skrze Městskou hromadnou dopravu2) Škola nedisponuje vlastní kuchyní a jídelnou3) Není zajištěn plně bezbariérový přístup

Příležitosti	Hrozby
<ol style="list-style-type: none">1) Snaha stále více budovat školu rodinného typu2) Větší propagace a prezentace školy3) Podpora vytvoření ještě více vhodného prostředí pro integraci	<ol style="list-style-type: none">1) Přechod nadaných žáků na víceletá gymnázia2) Tendence slučovat třídy3) Přecházení žáků do větších měst (sportovní a jazykové školy)

1.3.1 Komentář k SWOT analýze

Budování školy, která bude schopná připravit žáky pro běžný život a vytvořit takové prostředí, ve kterém budou žáci i učitelé spokojeni, je tou nejdůležitější vizí, kterou si škola může určit. Jestliže obě strany, jak učitelé, tak žáci, budou mít nastavenou prioritu *vytvoření příjemného klima školy*, a nejen atmosféry, která brzy pomine, dosáhne škola jistě velmi pozitivních výsledků.

Silné stránky jsou součástí vnitřního prostředí, které organizace může přímo ovlivnit. ZŠ Děhylov disponuje mnoha silnými stránkami, mezi které neodmyslitelně patří kvalifikovaní učitelé, kteří zajišťují velmi příjemnou a smysluplnou komunikaci. Jsou vždy ochotní a připraveni pomoci. Od tohoto bodu se samozřejmě odvíjí velmi dobré vztahy s rodiči. Díky tomu, že se jedná o školu rodinného typu, školu navštěvuje malý počet žáků,

a to vidíme jako velmi prospěšné v rámci individuálního přístupu a otevřenosti. Jako završení těchto silných stránek vnímáme příjemné okolí, plné zeleně. Věříme, že prostředí této obce má velmi příznivý vliv na žáky.

Aby organizace mohla růst, je potřeba zaměřit se také na slabé stránky, tedy oblasti, na kterých je důležité pracovat. První slabou stránkou je nepochybně absence školní jídelny a kuchyně v prostorách ZŠ Děhylov. Škola nedisponuje ani jednou z těchto podstatných součástí mnoha škol a na obědy docházejí žáci se svými učiteli do prostor Obecního úřadu. Vzhledem k tomu, jak škola usiluje o zpříjemnění školního prostředí pro jedince s různými druhy postižení, zde postrádáme bezbariérový přístup a spojení v rámci MHD rovněž není uspokojivé.

Zároveň je podstatné věnovat se také příležitostem a hrozbám, ač není zcela v možnostech organizace přímo tyto oblasti ovlivnit. Mezi příležitostmi, které stojí před ZŠ Děhylov, patří zajisté stále větší touha a snaha rozvíjet se jako škola rodinného typu. S tímto bodem souvisí druhá snaha a zaměření školy, a to, aby dokázala být otevřená a schopná řešit oblast integrace, konkrétně žáků se specifickými poruchami chování a učení i dětí se zdravotním či mentálním postižením, ještě úspěšněji a efektivněji než doposud. Mimo tyto body škola pocítuje, že by bylo vhodné zapracovat více na propagaci a prezentaci svých služeb, zaměření, předností apod., aby mohla zaujmout případné zájemce o zapsání svých dětí do první třídy.

K příležitostem neodmyslitelně patří i hrozby. Vzhledem k tomu, že škola je zaměřena jen na vzdělávání žáků od 1. do 5. třídy, stojí před hrozbou ztráty potencionálních žáků, které rodiče raději zapíší do větších měst, kde budou moci zůstat do deváté třídy bez změny školy. Další hrozbou spatřujeme v odchodu nadaných žáků na víceletá gymnázia ve větších městech. A závěrem je potřeba také zmínit, že jeden z důvodů, proč by se škola mohla stát neatraktivní pro rodiče, je také slučování jednotlivých tříd (vzhledem k malému počtu žáků).

1.4 Cílová skupina – žáci 1. třídy

Cílovou skupinou projektu „Můžeme si spolu hrát, a více se poznávat!“ jsou žáci první třídy základní školy. Jedná se o období, kdy žáci přijímají velmi kladně autoritu dospělého. Jsou v procesu seznamování se s novými pravidly, normami a zároveň se setkávají se základními prvky skupinové struktury. Osoba učitele se pro žáka stává v první třídě tou nejdůležitější osobou a nepopíratelnou autoritou, někdy až téměř na úrovni rodiče.

Se spolužáky žák první třídy tedy tak blízký vztah z počátku nemá, a tak neovlivňují tolik jeho názory a postoje, které si tvoří. Vykopalová (1992, s. 13) uvádí, že žák si v tomto období neuvědomuje své místo ve skupině a nepřikládá tedy větší význam názorům ostatních členů třídy, které si o něm mohou vytvářet.

Čapek (2010, s. 20) podotýká, že žáci umí být velmi tvrdí, nemilosrdní a bezohlední k jednotlivcům jen proto, že jsou jiní. Následně není vůbec důležité, v čem se odlišují. Může se jednat o nošení brýlí, tělesnou váhu, barvu pleti nebo právě různé druhy fyzického či mentálního postižení. A tím více se tento postoj v dětech utvrdí, pokud s ním učitel nepracuje nebo ho dokonce podporuje.

Právě učitel na prvním stupni je ten, který má velkou příležitost rozvíjet a ovlivňovat žáky v jejich reagování a přijímání rozdílností. Celkově je může vést k lepšímu vnímání spolužáků, ke skupinové spolupráci v různorodých skupinách, k sociálnímu vnímání. Jeho reakce jsou tedy pro žáky v tomto období svým způsobem vzorem. (Čapek, 2010, s. 20-21)

2 Porucha autistického spektra

Předmětem této kapitoly bude seznámení se s obecnou charakteristikou Poruch autistického spektra (dále také PAS). Mimo jiné se zaměříme se na možnosti práce s dětmi, které mají diagnostikovanou PAS v některé z jejích forem.

2.1 Co jsou to Poruchy autistického spektra

Termín *porucha autistického spektra* byl navržen roku 1979 Lornou Wing a Judith Gould. Poruchy autistického spektra jsou označeny jako pervazivní vývojové poruchy, tedy poruchy, které prostupují celou osobnost člověka a ovlivňují jej v mnoha oblastech či směrech. Jedním slovem by se tedy dala tato vývojová porucha označit jako *všepromikající*. (Čadilová a kol., 2007)

V rámci snahy pochopit autismus vycházíme z názoru Beyera a Gammeltofla (2006), kteří tvrdí, že pokud chceme nejlépe porozumět autismu, je potřeba vycházet z dojmů, které v nás vyvolá setkávání s jednotlivými dětmi s autismem, protože toto postižení, figurující v komunikaci a v sociálních vztazích, se projevuje nejvíce právě ve vztahu k jiným lidem.

Z pohledu Mezinárodní klasifikace nemocí MKN – 10 (1992), jež vydala Světová zdravotnická organizace mezi pervazivní vývojové poruchy (F84) řadíme:

- F84.0 Dětský autismus
- F84.1 Atypický autismus
- F84.2 Rettův syndrom
- F84.3 Jiná dezintegrační porucha v dětství
- F84.4 Hyperaktivní porucha sdružená s mentální retardací a stereotypními pohyby
- F84.5 Aspergerův syndrom
- F84.8 Jiné pervazivní vývojové poruchy
- F84.9 Pervazivní vývojová porucha, nespecifikovaná (Hrdlička, Komárek 2004).

Podle Thorové (2006) do poruch autistického spektra řadíme:

Dětský autismus

Tento typ pervazivní vývojové poruchy je definován přítomností abnormálního nebo porušeného vývoje, jež se projevuje před věkem tří let. Pro dětský autismus je charakteristická tzv. autistická triáda, o které se zmíníme později. K těmto oblastem se dále přidávají nespecifické poruchy jako např. fobie, poruchy spánku a jídla, návaly zlosti a agrese, jež bývá mířena proti sobě sama. (MKN – 10, 2010)

Atypický autismus

U této diagnózy nebývají zcela naplněna kritéria určená pro dětský autismus. Tzv. autistická triáda se tedy neprojevuje v celé své šíři, popř. některé projevy jsou potlačeny a jiné vystupují více do popředí. Atypický autismus se často pojí s různým stupněm mentální retardace. Do této kategorie můžeme zařadit děti, které se projevují v rámci sociálního chování svou desinhibicí a u nichž nejsou dostatečně vyjádřeny pohybové stereotypie či stereotypní zájmy. Dříve pro tuto kategorii byl používán název dítě s autistickými rysy. (MKN - 10, 2010)

Aspergerův syndrom

Aspergerův syndrom (AS) je definován jako kvalitativní porucha vzájemné sociální interakce společně s omezeným a stereotypním repertoárem zájmů a činností (aktivit). Od autismu se liší tím, že se u dětí s AS nevyskytuje celkové zpoždění nebo retardace řeči či zpoždění kognitivního vývoje. Velmi často mají jedinci s Aspergerovým syndromem normální všeobecnou inteligenci, ale objevují se u nich problémy v oblasti koordinace pohybu. AS je také někdy označován jako „sociální dyslexie“. (MKN - 10, 2010)

Dezintegrační porucha

Dezintegrační porucha, v rámci MKN – 10 nazývána jako *Jiná dětská dezintegrační porucha*, je charakterizována skutečností, že po období běžného vývoje následuje trvalá ztráta dříve získaných schopností a dovedností v různých oblastech vývoje během několika měsíců. Tato porucha bývá doprovázena ztrátou zájmu o okolí, stereotypními motorickými rituály, porušenou sociální interakcí a komunikací. (MKN – 10, 2010)

2.2 Autistická triáda

V oblasti příznaků, jež doprovázejí PAS, byla vymezena britskou psychiatrickou Lornou Wing v období 70. let, 20. stol. autistická triáda. Stěžejní oblasti této triády jsou následující:

1. Kvalitativní narušení v oblasti verbální i neverbální komunikace
2. Kvalitativní narušení v oblasti sociální interakce
3. Kvalitativní narušení v oblasti představitosti ve spojení se zvláštními zájmy a stereotypním chováním (Čadilová a kol., 2007)

První oblast, jenž je zařazena do autistické triády, hovoří o skutečnosti, že určité narušení komunikace se nachází u všech autistických dětí. V některých případech se jedná o úplnou absenci verbální komunikace a určité narušení neverbální komunikace, v případech jiných se může jednat o děti verbálně komunikující, ale toto vyjadřování neplní komunikační funkci, což můžeme pozorovat např. u jedinců s Aspergerovým syndromem.

Kvalitativní narušení **verbální komunikace** se podle Thorové (2006) projevuje ve všech jazykových rovinách. Často je narušena expresivní složka řeči a na základě toho má jedinec problém se spontánním či empatickým vyjadřováním. Dalším důležitým aspektem v rámci řeči je skutečnost, že jedinci hovoří nepřiměřeně ke svému mentálnímu věku, či nehovoří téměř vůbec. Zaměříme-li se na porozumění lidské řeči, autisté jí často nerozumí. Vnímají ji jako změť zvuků bez hlubšího významu. Nicméně někteří jedinci jsou schopni verbální komunikace, avšak s určitými odlišnostmi, jako je mechanický, monotónní a umělý projev s nedostatkem expresivního zabarvení a neadekvátní modulací hlasitosti. Rytmus řeči je také pozměněn, slova a slabiky mohou být příliš krátké a úsečné nebo nepřirozeně protahované. Velkým problémem lidí s poruchou autistického spektra je také nepochopení jemných nuancí v rámci lidské řeči při rozhovoru, což je důvod, proč autisté nerozumí ironii, slovním hříčkám, žertům a dvojsmyslům. Jejich vyjadřování je ryze upřímné a bez jakékoliv lsti nebo postranních úmyslů. Pokud naši pozornost obrátíme k problematice správného slovosledu, či k častému doslovnému opakování slov a vět, dojdeme k názoru, stejně jako Thorová (2006), že i zde mají autisté své slabé místo. Občas se můžeme setkat s tvrzením, že v rozhovoru jsou lidé s poruchou autistického spektra drzí a nevychovaní, protože nemají zábrany v odpovídání na řečnické otázky, což může působit dráždivě na komunikačního partnera. Jedličková (2004) uvádí příklad, kdy na otázku „Nevíš, kolik je hodin?“ všichni očekáváme odpověď formou časového údaje, ale

autistické dítě odpoví ryze upřímně: „Ano, vím.“. Jako další projevy drzosti Thorová (2006) uvádí nevnímání potřeb a zájmů komunikačního partnera, společensky nevhodné dotazy, používání vulgarismů v naprosto nevhodných situacích, nerozlišování tykání a vykání, problémy s udržením plynulé konverzace, častá neschopnost začít či ukončit hovor.

Kvalitativní narušení **neverbální komunikace** pozorujeme převážně v rozdílné mimice a postavení těla, ale také v problematice očního kontaktu a užívání gest. V oblasti mimiky se dostáváme do situace, kdy nejsme schopni číst z tváře jedince s poruchou autistického spektra. Výraz tváře může být sice velmi živý a veselý, ale často v naprosto nevhodné situaci. Povětšinou je tvář spíše neutrální s absencí sociálního úsměvu. Při komunikaci je potřeba počítat s určitými neobvyklostmi v rámci držení těla, jako např. nakloněná hlava, svěšená ramena, schoulení do klubíčka. Z pohledu optimální vzdálenosti autisté mají problém odhadu, což znamená, že jsou buď příliš blízko svého komunikačního partnera, nebo se k němu ani neotočí. Zde se nabízí také možnost povšimnout si problému s očním kontaktem. Jedná se o neschopnost navázat oční kontakt nebo o dlouhý ulpívavý pohled. Každopádně schopnost sledování pohledu komunikačního partnera je narušena. V případě gest se dostáváme do situací, kdy autisté jen zřídka, nám známá gesta jako vyjádření souhlasu pomocí pokývnutí hlavy, vykonají plně záměrně. Jedná se spíše o občasná či ojedinělá jednání. Také v oblasti fyzické manipulace dochází k mnoha nedorozuměním a mylným představám o nevychovaných lidech. Nejčastěji v případech, kdy autisté něco chtějí či potřebují, a místo toho, aby si onu věc vzali sami, uchopí ruku druhé osoby a použijí ji jako nástroj k získání svého vyvoleného, oblíbeného předmětu. Dalším případem může být postrčení jiné osoby na místo, kde ji potřebuje mít, než aby tuto potřebu vyjádřil slovně. (Thorová, 2006)

Druhá oblast se zabývá problematikou kvalitativního narušení **sociální interakce**. Podle Jelínkové (2004) sociální interakce a všeobecně kontakt s okolím znamenají pro jedince s poruchou autistického spektra nejistotu, strach a stres. Nelze však jednoznačně prohlásit, že o kontakt s lidmi skutečně nestojí. Častokrát o tento kontakt zájem projeví, avšak svým specifickým způsobem, což zapříčiňuje mnohá nedorozumění a navázání sociální interakce se tak stává mnohem náročnější záležitostí jak pro jedince s poruchou autistického spektra, tak pro zdravé jedince, kteří si nemusí být zcela jistí, jak reagovat.

Sociální chování je závislé na okolnostech a kontextu situace. Pro jedince s poruchou autistického spektra je však obtížné vnímat kontext a jednat v jednotlivých situacích správně. Podle Vermeulena (2006) mohou nastat dvě možnosti, a to hypergeneralizace

nebo hyperselektivita. U hypergeneralizace podle Jelínkové (2004) hovoříme o určitém typu chování, které je praktikováno dlouhodobě, stále a ve všech situacích – tedy i v těch nevhodných. Velmeulen (2006) k tomuto dodává, že děti se tímto způsobem mohou chovat z toho důvodu, že jsme je sice naučili, jak se mají chovat, ale už jsme jim nevysvětlili, proč jsme je o to žádali, což vede k situaci, kdy děti se změnou situace nejsou schopny poznat, proč je jejich chování rázem nevhodné. Druhým případem je hyperselektivita, kde Jelínková (2004) hovoří o schopnosti aplikovat pravidlo či způsob chování sporadicky. Adekvátní reakce chybí tam, kde je očekávána. Vermuelen (2006) podotýká, že základní problém neschopnosti rozlišit dané situace správně, spočívá v citlivosti na detaily. Pokud se dítě v konkrétní situaci zaměří na detail, který zdravý jedinec v situaci nepostřehne, stane se tato situace výjimečnou, a tedy nikoliv stejnou jako všechny ostatní v očích zdravého jedince, což zapříčiní naprosto rozdílnou reakci autistického jedince, než je žádoucí.

Jedním z nejcitlivějších problémů pro děti s poruchou autistického spektra je nejen navázání kontaktu s dospělými, ale hlavně s vrstevníky. Jedná se o jedince, kteří si mohou snahu autistického dítěte o kontakt, která nebývá většinou provedena vhodným způsobem, vyložit špatně a následně jej odmítnout. Dítě tak mezi sebe nepřijmou, nebo jsou jeho osobitým a zvláštním chováním podrážděni natolik, že se postaví přímo proti němu. Následně se tak děti s poruchou autistického spektra mohou stát tzv. obětními beránky v rámci školní šikany. (Thorová, 2006)

Vzhledem ke snaze o integraci dětí s poruchou autistického spektra do společnosti skrze projekty, jako např. TWCM = Together We Can Manage = Společně to zvládneme (TWCM, 2012), považujeme z pohledu sociální pedagogiky za užitečné stále více informovat širokou veřejnost o poruše autistického spektra a způsobu komunikace s jedinci touto poruchou zasaženými, abychom mohli předcházet nežádoucím sociálně-patologickým jevům, jejichž důsledky mohou trpět právě děti s poruchou autistického spektra.

A třetí oblast autistické triády je zaměřena na **kvalitativní narušení představivosti ve spojení se zvláštními zájmy a stereotypním chováním**. Děti s poruchou autistického spektra postrádají schopnost předem určit, co bude následovat a jak budou lidé kolem nich reagovat. Tato nepředvídatelnost je pro tyto jedince jistým stresovým faktorem. Cítí se nejistě, mají strach. Na základě této skutečnosti u jedinců s poruchou autistického spektra můžeme pozorovat repetitivně aktivity, stereotypní chování či nemožnost odklonu od

oblíbené činnosti, aktivity. Tyto děti mají zautomatizované pracovní postupy v rámci všech aktivit a očekávají přesné dodržování pravidel. (Thorová, 2006)

Tato triáda nám poskytuje množství informací o příznacích poruch autistického spektra, ale jak zmiňuje Čadilová (2007), abychom předešli diagnostickým omylům, je potřeba přesná a velmi důsledná diagnostika, která nemůže být založena na základě pouhých několika projevů.

2.3 Jak pracovat se žáky s PAS

V rámci této podkapitoly se seznámíme s několika možnostmi práce s jedinci s poruchou autistického spektra a s tím, jaké projekty jsou v této oblasti nejznámější. Jedná se o program *Son Rise*, *TEACCH program* a *Projekt DATA*. Následně se zaměříme na *komunikaci se žákem, který nemluví a využití piktogramů*, a nakonec nahlédneme na možnosti práce s *nevhodným či problémovým chováním žáků s PAS*.

2.3.1 Program Son Rise

V první řadě je nejdůležitější navázat interakci s jedincem s Poruchou autistického spektra, zároveň se však jedná o jeden z nejtěžších úkolů. V okamžiku, kdy se podaří získat jejich pozornost, šance na vzájemný vztah se mnohonásobně zvýší. Abychom dostáli tohoto cíle, jeví se jako vhodný program *Son Rise* se sedmi principy, ze kterých má přístup k dítěti vycházet.

Sedm principů Son Rise:

1. Joining (vstup do světa autismu)
2. Motivace dítěte
3. Učení pomocí interaktivní hry
4. Energie, entuziasmus a nadšení pro hru ze strany terapeuta
5. Bezpředsudkový a optimistický přístup k dítěti
6. Rodič jako hlavní vedoucí programu
7. Vytvoření bezpečného pokoje bez rozptylovacích faktorů (Cevavová, 2003)

Na první pohled může působit tento program strohým dojmem, ale jedná se o záměr, protože byly odebrány všechny podněty, které by mohly dítě zbytečně rozptylovat či odvádět jeho pozornost od práce. Jednotlivé principy programu *Son Rise* mohou být aplikovány i v kombinaci s jinými terapiemi. (Urbanovská, 2011)

2.3.2 TEACCH program

Velmi důležitou součástí práce s jedinci s PAS je vytvoření bezpečného prostředí a podmínek pro efektivní práci. K zajištění vhodných podmínek mohou pomoci zásady a principy TEACCH programu (Treatment and Education of Autistic and Communication Handicapped Children – léčení, výchova a vzdělávání dětí s autismem i jiným komunikačním handicapem). Předností tohoto programu je hlavně spolupráce odborníků a rodičů již při jeho vytváření. (Thorová, 2006)

Cílem TEACCH programu je zmírnění stresu dítěte a tím eliminace případného problémového chování, dosažení co největší samostatnosti lidí s poruchami autistického spektra nejen v dětství, ale také v dospělosti.

Pět bodů (pravidel), které je potřeba dodržovat v rámci metodiky TEACCH programu dle Thorové (2006):

1. Fyzická struktura
2. Vizuální podpora
3. Zajištění předvídatelnosti
4. Strukturovaná práce pedagoga
5. Práce s motivací

Z filosofického základu TEACCH programu vychází Strukturované učení, které dále popisují Čadilová a Žampachová (2008). Jedná se o metodiku výchovy a vzdělávání lidí nejen s poruchami autistického spektra. Tento systém učení vychází z našich tradic a je možné jej uplatnit ve všech oblastech lidské činnosti.

Čadilová (2008) popisuje 4 principy Strukturovaného učení:

1. Individualizace
(individuální přístup)
2. Strukturalizace
(pomocí viditelného uspořádání času a činností lepší orientace v čase a prostoru, v rámci možností pružněji reagují na případné změny)
3. Vizualizace
(např. skrze fotografie, barevné obrázky, piktogramy, černobílé obrázky, konkrétní předměty, použití také v rámci činností např. pracovní schéma)

4. Motivace

(odměna musí následovat bezprostředně po splnění úkolu, formy odměn jsou např. materiální odměna, sociální odměna, oblíbená aktivita)

2.3.3 Projekt DATA

Jedná se o projekt s názvem *Developmentally appropriate treatment for autism* zkráceně DATA, který vznikl ve Washingtonu. Cílem tohoto projektu je sloučení doporučených dosavadních postupů v oblasti předškolního vzdělávání pro děti s poruchou autistického spektra. Projekt DATA si velmi zakládá na vysoké kvalitě díky maximálnímu propojení s praxí v dané oblasti.

Děti by se měly programu účastnit přibližně 12 a půl hodiny týdně, kdy je jim umožněna individuální výuka skrze poskytnutí instrukcí. Aktivity jsou v rámci projektu podobné aktivitám běžného školního vzdělávání.

Projekt je doplněn o další čtyři položky, které jsou nezbytnou součástí začlenění dítěte a pomoci rodině. Jedná se o:

- delší dobu poskytování instrukcí,
- technickou a sociální podporu rodin s dětmi,
- spolupráci a koordinaci různých služeb
- přechodnou podpora.

Delší doba poskytování instrukcí znamená osm hodin týdně čistě individualizovaných služeb s veškerým ohledem na jedinečnost každého jednoho dítěte. Technická a sociální podpora rodin s dětmi zahrnuje jejich účast na různých skupinách pro matky dětí s PAS, otcovské večery či komunikaci v rámci sociálních sítí. Spolupráce a koordinace různých služeb zajišťuje snadnější komunikaci mezi rodiči a odborníkem, kterého si rodiče mohou zajistit (není však součástí projektu). A konečně přechodná podpora znamená pomoc při odchodu dítěte z projektu a vstupuje do nové školy (často do veřejné speciální školy). (NOONAN, M., MCCORMICK, L., 2006)

2.3.4 Komunikace se žákem, který nemluví

Dle Urbanové (2011) je negativní chování jedinců s poruchami autistického spektra často jediným, pro tyto jedince známým, projevem jejich pocitů a potřeb. Jedním ze způsobů, jak je možné komunikovat, je Alternativní a augmentativní komunikace (dále AAK). Alternativní komunikace nahrazuje řeč a augmentativní komunikace se snaží posilovat současné komunikační dovednosti dítěte. (Bondy a kol. in Urbanová, 2011)

V rámci AKK dělíme techniky na několik oblastí, např.:

- techniky využívající pomůcky a techniky bez pomůcek,
- techniky elektronické (PC, Patrit, Message) a neelektronické (komunikační tabulky, komunikační peněženky)

Mezi symboly, využití u techniky s pomůckou řadíme:

- skutečné předměty
- symboly ve formě perokresby
- fotografie

Mezi symboly, využití u techniky bez pomůcek řadíme:

- přirozená gesta
- řeč těla a znaky

V každém případě není vhodné využít pouze jednu techniku Alternativní a augmentativní komunikace, ale naopak je žádané využít kombinaci těchto technik.

2.3.5 Jak si poradit s nevhodným či problémovým chováním žáků s PAS

Chování jedinců s poruchou autistického spektra často popisujeme jako osobité, zvláštní až podivínské. Naopak z pohledu jiných se může jednat o chování naprosto nevhodné v horším případě až problémové. Ať už si toto chování nazýváme jakkoliv, je potřeba s tímto chováním pracovat, přijít na původ a význam a vhodně s ním naložit.

Pro tuto situaci doporučuje Urbanovská (2011) aplikovanou behaviorální analýzu. Dříve, než začneme praktikovat dané analýzy, je potřeba provést Analýzu problémového chování. Součástí této Analýzy je: pojmenování problémového chování, analýza četnosti výskytu nežádoucího chování, analýza okolností předcházejících problémovému chování a záznam důsledků problémového chování. Až následně, po vykonání této analýzy, může nastat určitý zásah do chování.

Rozlišujeme 2 typy problémového chování, a to:

- extrémní v chování (usilujeme o snížení frekvence výskytu)
 1. nepřiměřený pláč
 2. hyperaktivitu
 3. rituály a stereotypy
 4. agrese
 5. autodestrukce apod.

- nedostatky chování (snaha o rozvoj vhodného, zatím neprojeveného, chování)
6. chybějící dovednosti přiměřené věku
 7. nedostatek pozornosti
 8. plachost
 9. omezená činorodost
 10. uzavření se do sebe (Brown in Urbanovská, 2011)

Aplikovaná behaviorální teorie využívá následující postupy. Uvedeme několik z nich. Konkrétně *kladné zpevňování; vyhasínání; tlumení, záporné zpevňování; přesycení.*

Kladné zpevňování se zakládá na snaze zvýšit frekvenci výskytu žádaného chování. Hojně využíváme kladnou motivaci, tedy odměnu, za kterou nám mohou posloužit oblíbené činnosti, sladkosti, oblíbený předmět a další. Nejlepších výsledků je možné dosáhnout v tom případě, že budeme radit kladné zpevňování hned za aktivitu pravidelně. Dítě následně může pochopit souvislosti. (Schopler in Urbanovská, 2011)

Vyhasínání používáme v tom případě, pokud můžeme předpokládat, že bez reakce vyhasne také akce. Dá se tedy říci, že pokud dítěte neposkytneme reakci, tak by postupem času mělo snížit až odeznít i nevhodné chování.

Tlumení, záporné zpevňování je definováno jako negativní motivace. Na základě nevhodného chování je dítěte odebrán oblíbený předmět, nebo je omezena oblíbená činnost. Opět tato reakce musí následovat neprodleně po nevhodném chování, aby si dítě mohlo spojit nevhodné chování s nepříjemnými následky. (Schopler in Urbanovská, 2011)

Přesycení si zakládá na zdánlivé podpoře a stimulaci aktivity, kterou chceme z jeho chování odstranit. Podpora je skutečně jen zdánlivá, protože v okamžiku, kdy se dítě unaví, stává se pro něj aktivita více trestem a negativním zážitkem. Na tomto základě dokážeme vytvořit u dítěte averzní reakci na původně oblíbenou aktivitu, která byla okolí nepříjemná. (Čadilová a kol. in Urbanovská, 2011)

2.3.6 Piktogramy

Piktogramy jsou obrázkové symboly, které slouží ke komunikaci nejen dětem s mentálním postižením. Umožňují jim vyjadřovat skrze tyto obrázky své pocity, myšlenky, pocity a potřeby. Aby tento systém mohl dobře fungovat, je zapotřebí, aby obrázkům rozumělo nejen dítě, ale také jeho okolí, se kterým komunikuje (rodina, škola, kamarádi).

Hovoříme o jednoduchých obrázcích, které jsou často vytištěné na černém papíře bílou barvou. Pokud chceme dítěti tento piktogram zpestřit, je zde možnost také vybarvení. Piktogramy vyjadřují sedm oblastí lidského života: osoby, věci, činnosti, představy, vlastnosti, pocity a také vztahy.

Používání piktogramů bývá vždy doplněno mluvenou řečí. V rámci použitelnosti není až tak důležité, aby si děti osvojily co největší množství znaků a symbolů, ale aby se je naučily využívat v denním životě v běžných situacích. (Kubová, 2011)

Dříve však, než piktogramy začneme používat, je nutné provést důkladnou diagnostiku týmem odborníků, protože diagnostika nám podá informace o 2 základních oblastech, a to:

- současná úroveň komunikace a jazykové dovednosti dětí a dospělých
- tělesné poznávací a vjemové schopnosti dítěte nebo dospělého

Na základě těchto skutečností mohou odborníci zvolit nejlepší možnou techniku pro uvedení piktogramů v praxi v denním životě daného jedince.

Uživatele piktogramů můžeme dle Kubové (2011) dělit na:

1. děti a dospělé jedince s vážným mentálním i tělesným postižením, jenž piktogramy potřebují:
 - jako pomoc pro proces chápání
 - jako svůj výrazový projev
2. děti a dospělé jedince s mentálním postižením, jenž jsou schopni rozumět mluvené řeči, ale jsou tak těžce tělesně postiženi, že nejsou sami schopni srozumitelné řeči či znakování
3. děti a dospělé, kteří jsou i přes své mentální a tělesné postižení schopni rozumět mluvené řeči, a v rámci odpovědi jsou schopni užívat aproximaci znaků s doplněním piktogramů jako přídatné podpory

Při používání piktogramů je důležité dbát na to, abychom při komunikaci s těžce mentálně postiženým jedincem respektovali individuální zvláštnosti.

3 Možnosti práce s dětmi s poruchou autistického spektra

Předmětem této kapitoly bude seznámení se se základními možnostmi, jak pracovat s dětmi s poruchou autistického spektra. Mezi tyto možnosti řadíme *běžnou hru*, která musí být strukturována, *práci s hudbou*, kterou však není možné využít u všech dětí s PAS kvůli možné přecitlivělosti na hudbu, dále *malování a ruční práce*, kde se od učitelů, vychovatelů či rodičů vyžaduje trpělivost a důslednost a v neposlední řadě také *canisterapii*, která pomáhá v rámci jemné motoriky dětem s PAS.

3.1 Dítě s PAS a hra

Hra je neodmyslitelnou součástí rozvoje sociálních vztahů. Děti se rozvíjejí pomocí interaktivních her a přitom se v nich formuje vnímání svého vlastního já – tedy vědomí vlastní identity. A tato skutečnost je posilována skrze uvědomění si, že existují i jiná hlediska než ta vlastní. Zde se rozvíjí sociální dovednosti jako je spolupráce, empatie a respekt.

Pomocí hry dochází k rozvoji chápání „symbolů“, tedy porozumění, že hračka může reprezentovat reálný předmět či osobu. Pokud je dítě schopno používat hračky jako symboly ve smyslu opravdových věcí, pak se může učit o reálném světě, učit se kontaktu se svým okolím a začíná si vytvářet struktury důležité pro rozvoj jazykových schopností. Často děti v rámci her zkoušejí reprezentovat různá povolání, jako je například lékař, prodavač apod.

Používají hračky také k přehrávání každodenních situací a začínají si uvědomovat různé možnosti řešení konkrétních příběhů a situací. Např. „malá holčička jde s maminkou na procházku a holčička upadne. Můžeme jí dát náplast, nebo zavoláme pana doktora, možná bude stačit jen pohlazení...“ apod. (Moor, 2010)

Dítě s poruchou autistického spektra však může mít s hrou určité problémy. Pro všechny děti autistického spektra jsou známy určité obtíže, jako např.:

- problémy s komunikací, převážně v oblasti vyjadřování a porozumění mluvenému slovu
- problémy se sociální interakcí – neochota sdílet zkušenosti, zážitky, nedostatek v porozumění myšlenkám a citům, záměrům jiných a problém s interpretací neverbální komunikace okolí

- problém v rámci představivosti – obtíže při pochopení imaginárních situací, což často vede k opakujícím se vzorcům chování, jejichž smysl chápe jen samotné dítě

Potřebují nutně strukturovaný typ her. Proto je pro děti s poruchou autistického spektra nevhodné, aby mu byla poskytnuta volná hra, ve které bychom od něj očekávali dané výsledky. A dále není vhodné, aby dítě bylo ponecháno samo, aby objevovalo nové aktivity, jejich potenciál apod. a to z důvodu, že možnost výběru, svoboda a zvědavé zkoumání nejsou prvky, které by motivovaly dítě s autismem ke hře tak, jako je tomu u dětí zdravých. Všechny děti s poruchou autistického spektra, navzdory svým individuálním potřebám, potřebují strukturu, protože u všech je narušena motivace k interakci, hře a učení. (Moor, 2010)

3.2 Dítě s PAS a hudba

V rámci tématu hudba je potřeba si uvědomit, že děti s poruchou autistického spektra mohou mít na hudbu dva pohledy. První je pohled přátelský, kdy děti jsou schopny hudbu přijímat díky skutečnosti, že zastíňuje jiné nepříjemné podněty z okolí, a druhý pohled je spíše nepřátelský, kdy zvuky dítě spíše dráždí a mohou mít nečekaný dopad.

Většina rodičů se však shodla, že hudba při výchově dětí s PAS hraje velmi důležitou roli. Často se stává, že děti se upnou na jednu písničku nebo, že chtějí nosit sluchátka v uších, protože eliminují zvuky okolí, které jim nejsou příjemné.

Zároveň je třeba dbát na typ hudby, který dítě poslouchá, protože jistě víme, že jsou typy hudby, které působí pozitivně, typy hudby, které působí uklidňujícím dojmem, ale naopak jsou i písně a styly hudby, které v dítěti mohou vyvolat agresi a pesimismus. (Moor, 2010)

3.3 Dítě s PAS a ruční práce, malování

Jak je již zřejmé, dítěti s autismem skutečně nestačí dát určitý, byť lákavý, materiál a povzbudit jej do tvořivé činnosti. Samotný materiál může dítě paradoxně rozptylovat, protože se nechají unést vůněmi, barvami, zrakovými podněty a dotyky. Jiné děti mohou naopak mít tendenci jíst barvy, roztrhat veškerý papírový materiál, rozčakat barvu po místnosti, stěnách apod. Dále se může stát, že děti budou odmítat jakékoliv instrukce, nemusí zvládnout držet štětec tak, aby s ním dokázaly později pracovat, což může vést

k jejich frustraci a výbuchům vzteku. Často rodiče po takovém začátku aktivity s výtvarnou náplní vzdají. Ale pokud se jim přece jen podaří překonat tyto překážky, má výtvarná činnost mimo jiné velký potenciál pro vzájemnou komunikaci a otevírá nové možnosti porozumění dětem.

Malování a volná kresba je proces, ve kterém můžeme vyjadřovat svou tvořivost, a slouží k dobrému pocitu z práce s barvami. Pro autistické děti samozřejmě platí, že je potřeba pevnějšího vedení, kdy dítě musí naslouchat instrukcím a znát cíl práce již na počátku. To je zbavuje nutnosti přemýšlet tvořivě. Pokud použijeme konečný cíl jako motivaci, stává se aktivita pro děti přitažlivou. Přesto však napodobování dospělého, speciálně v okamžiku, kdy se dítěti nedaří, může vyvolat stres a úzkost. (Moor, 2010)

3.4 Dítě s PAS a canisterapie

V oblasti canisterapie vznikla technika individuální terapie – polohování. Polohování je založeno na přímém fyzickém kontaktu klienta se psem, které probíhá pod dohledem canisterapeuta a s jeho pomocí. Tato metoda je vhodná převážně pro klienty se zdravotním postižením (což se u dětí s PAS může vyskytovat).

Klient v rámci polohování zaujme polohu v sedu s oporou nebo v sedu klečmo, nebo vleže vůči psu a vnímá jeho teplo a dech. Teplo psa tak může prohřívát končetiny a dýchání psa se může synchronizovat s dýcháním klienta, což podporuje soustředěnost a zklidnění.

V canisterapii se snažíme mimo jiné docílit také rozvoje jemné a hrubé motoriky. Možnosti rozvoje jemné motoriky: přepínání obojku, sundávání obojku, manipulace s přezkami a karabinami na vodítku, nasazování náhubku, otevírání potravy pro psa, krmení psa ze dvou prstů (granule), péče o srst (česání), otírání tlapek. A možnosti rozvoje hrubé motoriky: chůze se psem v různých variantách a terénu, chůze a běh se psem na vodítku, aportování míčku, podlézání stojícího psa, výcvik poslušnosti psa, přetahování se psem o hračku, překážková dráha podle možností psa a dítěte.

U dětí s PAS pes plní roli prostředníka mezi klientem a okolním světem. Přispívá k duševní rovnováze, snižuje pocit osamělosti a poskytuje potřebnou lásku přesně v době, kdy chce dítě, a nikoliv, kdy si to vyžaduje pes. V případě, že dítě trpí také agresí, je pes tím, kdo jej vede k milejšímu a laskavějšímu chování vůči němu, a tím i vůči ostatním. (Petruš a Karásková, 2008)

4 Preventivní program pro první třídy ZŠ zaměřený na poruchu autistického spektra

Předmětem čtvrté kapitoly je představení samotného projektu „Preventivní program pro 1. třídy ZŠ zaměřený na Poruchu autistického spektra – „Můžeme si spolu hrát a více se poznávat!“, jenž využívá veškeré předchozí kapitoly jako teoretickou základnu jednotlivých setkání.

4.1 Předmět a cíl projektu

Předmět projektu:

Předmětem projektu je vytvoření programu osmi setkání, jež budou realizována na základní škole Děhylov pro žáky první třídy. V rámci setkání bude žákům kreativním a zážitkovým způsobem představena problematika Poruchy autistického spektra.

Cíl projektu:

Žáci budou seznámeni s problematikou Poruchy autistického spektra, prakticky a kreativně nahlédnou do života autistického dítěte skrze práci s piktogramy, fotografie (pořízené ze Speciální MŠ Nový Jičín), krátké výklady a v neposlední řadě také skrze realizaci výtvarné aktivity „Přilož i svou dlaň k dílu“ vedoucí žáky k zamyšlení nad výjimečností a originalitou každého jednoho člověka, ať už naprosto zdravého, či určitým způsobem nemocného, znevýhodněného, postiženého.

Měřitelné cíle projektu

Mezi měřitelné cíle projektu řadíme:

- schopnost tázat se se zájmem
- schopnost odpovídat na otázky, týkající se problematiky, po výkladu
- jednotlivé evaluace na konci každého setkání
- aktivita a pozitivní ohlas během setkání (může pozorovat sociální pedagog)
- reakce na jednotlivá setkání (třídní učitel je schopen zhodnotit zaujetí nebo lhostejnost)
- zvládnutí jednotlivých kreativních či rukodělných aktivit vztahujících se k tématu

4.2 Technické řešení projektu

Organizační zajištění projektu

V rámci personálního zabezpečení projektu počítáme se sociálním pedagogem, který bude úzce spolupracovat s třídním učitelem (přítomen na setkáních) a bude-li potřeba, také se školním metodikem prevence (v případě výskytu problémů). Během posledního setkání bude vypomáhat dobrovolník z CMTF UPOL², obor Sociální pedagogika.

Propagace projektu

Propagaci projektu nevolíme z důvodu hrozby neúčasti, ale z důvodu motivace žáků první třídy a jejich naladění pro jednotlivá setkání. Zrealizujeme ji skrze velký plakát³ s pozváním na osm setkání. Vzhledem k tomu, že se jedná o žáky první třídy, bude třídní učitel vždy den před setkáním motivovat žáky případně s nimi opakovat minulé setkání.

Tab. č. 1: Přehledný rozpočet projektu

Náklady	Kč	Zdroje financování	Kč
Cestovné	2 496,-	Potencionální dar (ITY)	5 146,-
Materiál	2 000,-		
Tisk	250,-		
Zapůjčení canisterapeutického psa	zdarma		
Cestovné lektorovi (canisterapie)	200,-		
Nálepky s fotografií canisterapeutického psa	200,-		
Trampolína	Zapůjčeno zdarma		
Náklady celkem:	5 146,-	Finanční zdroje celkem:	5 146,-

² Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého

³ Příloha č. 7

Podrobný popis jednotlivých položek rozpočtu

Náklady:

- Cestovné pro Sociálního pedagoga
 - o 156,- 1x cesta vlakem z Olomouce do Děhylova
 - o Konečná částka pro 8 cest i se zpáteční cestou je 2 496,-
- Odměna pro Sociálního pedagoga
 - o Sociální pedagog si nenárokuje odměnu, požaduje pouze proplacení cesty a materiálu (předpokládáme financování skrze organizaci ITY)
- Materiál
 - o Tvrdé papíry na kresby, vlna na bambule, nit, nůžky, sladké odměny, tavná pistole, masážní kamínky, misky, karton, prostěradlo nebo bílé plátno
- Tisk
 - o Vytisknutí 8 ks letáčků, na každý program 1 leták velikosti A4
 - o Tisk piktogramového pexesa a piktogramových písniček a říkanek
 - o Pracovní listy
- Zapůjčení Canisterapeutického psa a odměna lektorovi, který bude s canisterapeutickým psem pracovat (služba včetně pamlsků pro psa je bezplatná⁴)
- Nálepky s fotografií canisterapeutického psa (po domluvě s canisterapeutem zašleme fotografii psa k vytvoření nálepek)

Zdroj financování:

- Potencionální dar od neziskové organizace ITY⁵
 - o Dar předpokládáme na základě kladné zkušenosti v rámci jednání této organizace se ZŠ Speciální Nový Jičín (poskytovatelem informací o PAS a fotografií) a dobrou spoluprací
- V případě neúspěchu u organizace ITY se nabízí možnost zažádat o grant, a to nadaci České Spořitelny, kde splňujeme 2 oblasti ze 4 možných (podpora

⁴ Canisterapie není v současné době zakotvena v legislativě, a proto týmy vykonávají tuto činnost jako dobrovolníci. (Podané ruce, z. s., 2012)

⁵ Spolek, jež si klade za cíl podporu osob s poruchou autistického spektra, s orgánovým, mentálním nebo tělesným handicapem (věk: 6-26 let), rodičů pečujících o tyto děti a starší osoby. Mimo jiné se zaměřuje také na eliminaci problémového chování v rámci integrace dětí se znevýhodněním do společnosti. (ITY z. s., 2013)

sociálně a zdravotně handicapovaných občanů, prevence rizikového chování dětí a mládeže⁶

Multiplikační efekt projektu

Návaznost projektu na další aktivity školy spočívá ve skutečnosti, že škola usiluje o pravidelné zařazení besed či přednášek na témata jako např. problematika zrakově postižených, problematika sluchově postižených, problematika lidí na vozíku apod. Jednou z nich byla také interaktivní výstava ve školním roce 2015 – 2016 s názvem „Jak se žije s handicapem“⁷

Návaznost dalších aktivit na projekt spatřujeme v možnosti projektových dní, které mohou realizovat pedagogové na škole či externí pracovníci (skrze průřezová témata), pro připomenutí nabytých vědomostí a případné sledování vývoje postojů skupiny vůči jedincům s PAS. Pro doplnění celkového obrazu o jedincích s poruchou autistického spektra považujeme za přínosnou účast na akci Motýlek⁸ v Kopřivnici realizovanou jednou ročně.

Potřebnost projektu

Vzhledem k tomu, že v současné době je možné, či dosti pravděpodobné, že se budou žáci běžných základních škol setkávat s jedinci s postižením nebo znevýhodněním stále více, je důležité pěstovat v nich toleranci a porozumění již v takto útlém věku, kdy, jak zmiňuje Čapek (2010, s. 20), dokáží být velmi tvrdí a necitliví.

Zároveň je potřeba si uvědomit, že v současné době máme množství programů zaměřených na sociálně patologické jevy a jiné, ale málo z nich na tyto potřebné oblasti, jako je například seznámení se s Autismem, zrakovým postižením, sluchovým postižením a dalšími.

Etické aspekty projektu

Veškeré fotografie byly pořízeny v rámci praxe, která se uskutečnila v Základní škole speciální a Mateřské škole speciální Nový Jičín⁹. Od veškerých účastníků natáčení a focení jsme obdrželi souhlasy k dokumentaci.

⁶ Informace ke grantu se nacházejí na internetových stránkách nadace České Spořitelny

⁷ Fotografie na stránkách školy.

⁸ Přehlídka tance, zpěvu a dramatické tvorby dětí a mládeže s handicapem, konající se jednou ročně.

⁹ Internetové stránky ZŠ a MŠ speciální Nový Jičín: <http://www.specskolanj.cz/>

Stručný harmonogram setkání

1. setkání – „Vyrobme si barevnou bambuli“
2. setkání – „Přilož i svou dlaň k dílu“
3. setkání – „Autismus se představuje“
4. setkání – „Nejlepší přítel člověka – pes“
5. setkání – „Nota sem, nota tam“
6. setkání – „Jdeme si hrát!“
7. setkání – „Podzimní tvoření“
8. setkání – „Nechceme zapomenout! ☺“

5 Preventivní program „Můžeme si spolu hrát a více se poznávat!“

Každé setkání bude mít **individuální časovou dotaci** podle náročnosti programu, kdy během této doby budou žáci seznamováni různými formami s autismem a tématy k autismu se pojícími. Celý projekt bude probíhat **2 měsíce**, konkrétně jedno setkání za týden.

Do třídy bude docházet sociální pedagog, který bude celý program vést a pracovat se žáky 1. třídy ZŠ. Po celou dobu bude přítomna také třídní učitelka, aby mohla plynule na programy navazovat v rámci průřezových témat apod. během projektu i po jeho skončení.

5.1 První setkání

Setkání s názvem „Vyrobme si barevnou bambuli“ nám poslouží jako úvodní setkání, kde se sociální pedagog seznámí s kolektivem třídy, bude mít možnost jej pozorovat a udělat si předběžnou představu, jakým způsobem kolektiv funguje. Bambule nám zároveň poslouží jako komunikační a sjednocující prostředek pro další setkání.

Cíle:

1. Žáci budou schopni vyrobit společně se sociálním pedagogem barevnou bambuli, které bude po celou dobu projektu sloužit jako komunikační pomůcka.
2. Žáci se seznámí jak se sociálním pedagogem, tak novým, kreativním způsobem mezi sebou navzájem.
3. Žáci se naučí vyjádřit své pocity pomocí barev.
4. Sociální pedagog si zapamatuje jména žáků.

Metoda: Rukodělná činnost: tvorba bambule, vysvětlování, napodobování

Časová náročnost: 45 minut

Osnova:

- a) Výběr klubíčka vlny podle oblíbenosti a vysvětlení své volby vůči oblíbenosti
- b) Výběr klubíčka vlny podle nálady a vysvětlení své volby vůči náladě
- c) Omotávání vlny kolem tvrdého papíru za účelem vytvoření bambule
- d) Povídání o originalitě, vzácnosti a nenahraditelnosti každého jednoho ze žáků

Pomůcky: Klubíčka vlny různých barev, tvrdý papír, nůžky, nit

Průběh setkání: Před setkáním si sociální pedagog připraví ve třídě kruh ze sedacích polštářů, které žáci používají běžně o přestávkách. Doprostřed kruhu umístí dostatečné množství klubíček vlny. Doporučuje se volit nejen pestré barvy, ale také pastelové. Vedle klubíček položí tvrdý papír, nůžky a nit. Na začátku setkání vchází sociální pedagog do třídy s třídním učitelem a je krátce představen. Třídní učitel usedá do zadní části místnosti, aby nerozptyloval pozornost žáků, ale zároveň mohl případně pomoci motivací, pochvalou apod.

a) Následně všichni usedají do kruhu, který je ve třídě již připraven. Sociální pedagog vyzve žáky, aby si vzali klubíčko podle své oblíbené barvy. Návazně na tuto volbu odstartuje první diskuzi na téma „proč je tato barva tvá oblíbená?“.

b) Jakmile všichni žáci odpoví, zvolí si barvu klubíčka podle své momentální nálady. I k této volbě je připojena diskuzi na téma „proč právě tato barva, jakou náladu vyjadřuje?“. V obou částech se zapojuje také sociální pedagog.

c) Po ukončení sdílení uchopí sociální pedagog tvrdý papír přeložený napůl, provleče nit středem a jako první 10x obmotá svou vlnu kolem papíru. Při omotávání odpovídá na 3 otázky, a to: „Jak se jmenuji?“, „Odkud jsem“, „Co dělám nejraději?“. V okamžiku, kdy tvrdý papír s omotanými vlnami dorazí na konec, zpátky k sociálnímu pedagogovi, uchopí nit, uváže uzel a rozstříhne vlnu tak, aby vznikla bambule.

d) Oznamí žákům, že je to bambule, na které se podíleli všichni, a kdyby jen jediný z žáků chyběl, nebyla by stejná. A proto je výjimečná. Je originální. Stejně tak každý jeden z nás jsme originální, nikdo nejsme stejní. A to je na nás vzácné a jedinečné. I když jsme tak rozdílní, tak všichni bez výjimky máme světu co nabídnout. Všichni lidé, bez ohledu na to, jestli jsou zdraví nebo nemocní, starší nebo mladí, sportovci, umělci, tanečníci - kdokoliv. A tedy i lidé s poruchou autistického spektra, o kterých si budeme v rámci těchto setkání povídat.

Hodnocení: Proběhne formou pozorování ze strany sociálního pedagoga, kdy se sociální pedagog zaměří na atmosféru ve třídě, schopnost žáků spolupracovat, komunikovat, schopnost tázat se a odpovídat. Zaměří se také na zájmy jednotlivých žáků, aby případně mohl upravovat jednotlivé aktivizující činnosti, jimiž budou jednotlivá setkání proložena.

5.2 Druhé setkání

Náplní druhého setkání bude výtvarná tvorba, kde žáci budou mít za úkol jednoduše *přiložit svou ruku k dílu* - doslovně.

Cíle:

1. Žáci budou schopni vytvořit strom přátelství a porozumět jeho významu ve spojitosti s výjimečností každého jednoho z nich.
2. Žáci zhodnotí svou společnou práci a vyjádří svůj postoj ke stromu přátelství.

Metody: Výtvarná tvorba - Strom přátelství, diskusní metoda, vysvětlování

Osnova:

- a) Uvítací aktivita „Jak se máš?“
- b) Vytvoření Stromu přátelství v 4-5 členných skupinkách
- c) Hodnocení Stromu přátelství
- d) Krátké povídání na téma „Jak kreslí a výtvarně tvoří jedinci s PAS“

Časová náročnost: 90 minut (obsahuje 10 minut přestávku)

Pomůcky: tvrdé papíry A2 podle počtu skupin, tempery, voda, štětce, kelímky, ubrusy, tužka, guma

Průběh setkání: Sociální pedagog a třídní učitel na začátku vcházejí společně do třídy a sociální pedagog má s sebou komunikační bambuli z minulého setkání.

a) Na začátek se sociální pedagog všech žáků zeptá, jak se dnes mají. Odpovídat budou nikoliv slovně, ale pozvednutím svých rukou, kdy vzpaženo znamená, že se mají velmi dobře, předpaženo, že je to ucházející a připaženo, že je to velmi špatné. Na konci této aktivity sociální pedagog žákům popřeje, aby se na konci daného setkání mohli mít mnohem lépe.

b) Následně rozdělí žáky do 4-5 členných skupinek, podle počtu žáků ve třídě, a tyto skupiny si spojí každá dvě lavice k sobě, aby měly dostatečný prostor k tvorbě. Každá skupinka obdrží 1 tvrdý papír velikosti A2. Štětce, kelímky na vodu, tužky, guma a tempery si vezmou žáci ze svých výtvarných potřeb. Úkolem bude nakreslit obrys stromu, který bude bez listů, pouze kmen a koruna stromu. Tuto kresbu budou mít za úkol obtáhnout temperami a následně si každý natře vlastní dlaň oblíbenou temperovou barvou a otiskne svou dlaň do prostoru koruny stromu, kterou si nakreslili. Jakmile mají všichni

alespoň 2x obtisknuto, aby se zaplnila plocha celé koruny, jdou si všichni umýt ruce a uklidit své pracovní místo.

c) Výkresy následně položíme na zem před tabulí, aby mohlo proběhnout hodnocení, které je dále popsáno v části Evaluace.

d) Následuje krátké povídání na téma „Jak kreslí a výtvarně tvoří jedinci s PAS“, které bude realizováno na základě podkladů kapitoly 3.3 této práce.

Hodnocení: Žáci stojí nejprve ve svých skupinkách, kdy každá skupinka vybere jednoho mluvčího, který strom popíše (jaké jsou zde barvy, zda je veselý nebo smutný, apod.). Jakmile tato část skončí, každý žák dostane malý lepící papírek jako svůj hlas a tímto hlasem ohodnotí obrázek, který se mu líbí nejvíce a řekne, proč se pro něj rozhodl. Jednotliví studenti budou přicházet a hodnotit popořadě. Mohou hodnotit vzhled, barevnost, odlišnosti, originalitu, kreativitu apod. Při komunikaci budeme používat komunikační bambuli s pravidlem, že mluví pouze ten, kdo má bambuli v ruce. Bambule zároveň bude fungovat jako relaxační pomůcka pro žáky, kteří mohou být z vyjádření názoru před ostatními nervózní.

5.3 Třetí setkání

Třetí setkání, zaměřené na piktogramy a práci s nimi, bude zahájeno krátkým úvodem do života jedince s PAS, kdy budou mít žáci možnost dotazovat se na doplňující informace k problematice, a doplněno o praktickou zkušenost práce s piktogramy.

Cíl:

1. Žáci si zapamatují základní informace o poruše autistického spektra a základní charakteristické znaky autistického chování.
2. Žáci porozumí způsobu využívání piktogramů v každodenní praxi u dětí s PAS a prakticky si vyzkoušejí jejich použití.

Metody: vysvětlování, demonstrace statických obrazů, stolní hra pexeso

Časová náročnost: 90 minut (obsahuje 10 minut přestávku)

Osnova:

- a) Promítnutí propagačního letáku a vysvětlení jednotlivých charakteristických rysů autistického dítěte (pomocí bambule a volby obrázků od žáků)¹⁰

¹⁰ K dispozici jako příloha č. 1

- b) Ukázka práce s piktogramy a následný praktický nácvik formou skládání rozstříhaných básní a písni zobrazených skrze piktogramy + piktogramové pexeso¹¹
- c) Promítnutí fotografií pořízených ze speciální školky (MS kraj) a krátký komentář k fotografiím¹²

Pomůcky: dataprojektor (zapůjčí škola), letáček k promítnutí, vytištěné malé letáčky pro každého žáka, komunikační bambule, piktogramové pexeso, rozstříhané piktogramové básně a písni, prezentace fotografií

Průběh setkání: Na setkání přichází sociální pedagog v doprovodu třídního učitele, který usedá do zadní části místnosti.

a) Žáci zůstávají ve svých lavicích. Sociální pedagog promítne na interaktivní tabuli letáček s jednotlivými charakteristickými rysy jedinců s poruchou autistického spektra a požádá žáky, aby v okamžiku, kdy budou mít v ruce bambuli, vybrali 1 obrázek, ke kterému jim sociální pedagog podá výklad. Inspirovat se také může 2. kapitolou.

b) Jakmile projdou tímto způsobem všechny obrázky, odebírají se žáci do zadní části třídy, kde jim sociální pedagog představí práci s piktogramy spolu s ukázkami některých z nich (viz. kapitola 2.3.6). Vedle sebe má již připraveny vytvořené pexesa z jednotlivých piktogramů. Rozdělí žáky do skupin po 3 a předá jim hrací pexeso. Žáci mají cca 10 minut na tuto hru, a poté do stejných skupinek obdrží rozstříhané piktogramové písničky a básničky, které se již v hodinách učili. Nejprve jim učitel přečte písničku. Poté budou mít žáci za úkol složit jednotlivé piktogramy znázorňující písničku za sebou tak, jak považují za správné. Tímto způsobem si žáci vyzkouší složit 1 písničku a 1 básničku.

c) Na závěr tohoto setkání si promítnou společně několik fotografií (viz přílohy) pořízených ze ZŠ Speciální v Moravskoslezském kraji, kde žáci budou moci vidět, jakým způsobem tráví jedinci s PAS běžný den, který někteří z nich mají popsany právě skrze piktogramy na svých flipchartových tabulích.

Hodnocení: Sociální pedagog vyzve žáky, aby jakýmkoliv kreativním způsobem vyjádřili, jak hodnotí dané setkání. Ať už výrazem tváře, rychlou kresbou (nesmí obsahovat slova) či jiným způsobem, který je žákům blízký. Následně budou po jednom tato svá hodnocení ukazovat.

¹¹ K dispozici jako přílohy č. 2 - 6

¹² K dispozici jako přílohy č. 8 - 18

5.4 Čtvrté setkání

Canisterapie je v poslední době dosti využívanou metodou práce s jedinci s PAS a proto jim tuto metodu nejen canisterapeut objasní, ale také si ji prakticky vyzkouší.

Cíl:

1. Žáci si zapamatují základní informace o canisterapii
2. Žáci si prakticky vyzkoušejí jednotlivé prvky práce s canisterapeutickým psem.

Metody: vysvětlování, brainstorming, instruktáž, manipulování

Časová náročnost: 120 minut (obsahuje 2x 10 minut přestávku)

Osnova:

- a) Uvedení do problematiky skrze krátkou besedu s canisterapeutem
- b) Brainstorming
- c) Praktická část práce se psem pod vedením canisterapeuta

Pomůcky: pes, překážky pro aktivity se psem, pamlsky pro psa, tabule a fixy (zapůjčení od školy), nálepky s fotografií canisterapeutického psa

Průběh setkání: Do třídy vchází společně sociální pedagog, třídní učitel a canisterapeut se psem. Třídní učitel odchází do zadní části místnosti a sociální pedagog krátce představí canisterapeuta a jeho psa. Následně i sociální pedagog odchází do zadní části třídy.

a) Canisterapeut bude mít následně přibližně dvacetiminutovou besedu na téma canisterapeutie a její užitečnost pro jedince s PAS. Tato část bude plně v režii canisterapeuta. Poskytne žákům mimo jiné také informace obsažené v kapitole 3.4.

b) Jakmile dokončí svůj projev, sociální pedagog se ujme moderování brainstormingu, kdy požádá třídního učitele, aby zapisoval názory svých žáků na tabuli, aby se mezitím sociální pedagog mohl plně věnovat žákům. Než brainstorming začne, seznámí je se základními pravidly, jako například, že není přípustné, aby se kdokoliv za názory druhých spolužáků smál, žádná odpověď není špatná. Otázkou brainstormingu bude „jak konkrétně může canisterapeutie pomáhat jedincům s PAS“. V okamžiku, kdy se tabule zaplní názory, shrne sociální pedagog poznatky, a vyvodí závěry.

c) Poté již následuje praktická část práce se psem. Canisterapeut bude dětem ukazovat, jak se se psem pracuje, jak jej využívají děti s PAS a žáci si budou moci vyzkoušet všechny tyto cviky včetně možnosti polohování. Na konci tohoto praktického cvičení obdrží každé dítě nálepku s fotografií canisterapeutického psa, se kterým pracovalo.

Hodnocení: Žáci zhodnotí míru zábavnosti a užitečnosti tohoto setkání skrze nalepení malých nálepek s motivem kosti na obrázek psa. Žáci budou moci nalepit kosti kdekoli na obrázek s tím, že u hlavy psa bude místo pro hodnocení „velmi se mi líbilo setkání“ u nohou psa „vůbec se mi nelíbilo setkání“.

5.5 Páté setkání

Hudba může být pro lidi jak příjemnou záležitostí, tak nepřítelem. Proto je důležité umět být citlivý nejen na působení hudby ve vlastním životě, ale také tolerantní vůči ostatním a jejich hudebnímu zaměření. Speciálně u jedinců s PAS, kterým dané tóny či rytmy mohou vyvolávat stres a nepohodu.

Cíl:

1. Žáci si zapamatují základní informace o možnosti práce s hudbou ve spojitosti s PAS
2. Žáci porozumí funkci i možnému pozitivnímu i negativnímu dopadu hudby na psychiku člověka
3. Žáci si prakticky vyzkoušejí relaxační metody s hudbou a kamínky.

Metody: vysvětlování, výtvarná tvorba, manipulace

Časová náročnost: 90 minut (obsahuje 10 minut přestávku)

Osnova:

- a) Poslechová cvičení
- b) Krátký výklad zaměřený na hudbu a PAS
- c) Poslech hudby s masážními kamínky.
- d) Hudba a tanec

Pomůcky: hudební nahrávky dle vlastního výběru, masážní kamínky, misky, pastelky a voskovky, tvrdé papíry, pyramida vytvořená z kartonu spojením 5ks kartonu (4 trojúhelníky, 1 čtverec), tavná pistole, pracovní listy k poslechu, orffovy nástroje (zapůjčí škola)

Průběh setkání: Žáci sedí v lavicích. Setkání zahajuje opět sociální pedagog. Třídní učitel sedí v zadní části třídy.

a) Žáci dostanou pracovní listy se 4 škálami, kde na levé straně se nachází smutný obličej a na pravé straně veselý. Úkolem je zaznačit na přímce jak na každého jednoho žáka hudba působí (vlevo špatně, vpravo dobře). Na pokyn sociálního pedagoga si jdou žáci sednout

na své polštáře a jsou jim pouštěny různé druhy hudby (konkrétně relaxační hudba, agresivní hudba, optimistická hudba a pesimistická hudba dle vlastní volby sociálního pedagoga). Během tohoto poslechu si žáci poznačí jen slova „ano“ či „ne“ podle toho, jestli se jim hudba líbí nebo ne. Žáci jsou následně rozděleni do skupin po 3, kde se podívají, jak moc se shodují jejich pocity a vždy 1 dobrovolník za skupinu shrne, jestli se shodli či nikoliv.

b) Sociální pedagog se dále ujme slova a stručně vysvětlí žákům, jakým způsobem vnímají hudbu jedinci s PAS a v čem může být užitečná, v čem může škodit. Výklad je založen na kapitole 3.2.

c) Jakmile je výklad ukončen, žáci obdrží misky s masážními kamínky, usadí se opět na polštáře a mohou si během hudby s kamínky hrát, přesypávat je apod.

d) Závěrečná aktivita bude zaměřena i na pohyb. Žáci dostanou do rukou orffovy nástroje s možností na ně hrát, nebo jen tančit bez nich, nebo kombinovat tyto dvě možnosti. Následně jim sociální pedagog pustí živější hudbu, a poté klidnější hudbu.

Hodnocení: Každý žák si vybere dva kamínky, které se mu nejvíce líbí a připevní je za pomoci sociálního pedagoga (s použitím tavné pistole) na ty strany pyramidy, které budou odpovídat jeho oblíbené hudbě. Na výběr bude mít z možností: klidná (pomalá) nebo rychlá (energická), hlasitá nebo tichá. Poté si všichni sednou kolem pyramidy a řeknou si, proč právě takovou hudbu mají rádi.

5.6 Šesté setkání

Život dětí s poruchou autistického spektra není omezen jen na celoživotní se učení jak žít v tak rozdílném světě oproti jejich vlastnímu. Zaměříme se proto i na hry, zábavné aktivity a styl, jakým tráví volný čas.

Cíl:

1. Žáci si vyzkoušejí jednotlivé aktivity a hry, které hrají děti s PAS

Metody: vysvětlování, napodobování, produkční metody – tělovýchovné a sportovní: pohybové aktivity

Časová náročnost: 90 minut (obsahuje 10 minut přestávku)

Osnova:

- a) Krátký úvod do světa her a zábavných aktivit pro děti s PAS
- b) Hraní her
- c) Zpětná vazba k hrám a srovnání s autistickými dětmi

Pomůcky: Sladké odměny (bonbóny), vybavení v tělocvičně, velká trampolína, CD přehrávač s oblíbenými písničkami žáků na CD (zajistí třídní učitel)

Průběh setkání: Žáci se se sociálním pedagogem a svým třídním učitelem setkají v tělocvičně, kde se bude celé setkání odehrávat.

a) Setkání bude uvedeno krátkým povídáním na téma autismus a hra, inspirováno kapitolou 3.1. Celé setkání bude probíhat na velké trampolíně, kde je pro všechny děti dostatek místa. Sociální pedagog bude na trampolíně sedět také. (počítáme s cca 15 dětmi)

b) Praktická část bude odstartována aktivitou na trampolínách. Žákům bude vysvětleno, že v okamžiku, kdy uslyší hudbu, mohou lehce skákat, ale jakmile hudba utichne, musí se rychle posadit. Tuto aktivitu budeme opakovat několikrát s různými časovými intervaly. (Moor, 2010 s. 131) Dále přecházíme na aktivitu Tunely. V tělocvičně jsou rozmístěny 4 tunely, které mají rozdílné barvy. Žáci budou jednotlivými tunely procházet a vracet se na „start“. Následně je možné hru upravit tak, že žáci budou mít za úkol vcházet do tunelů podle barev, velikostí apod. (Moor, 2010, s. 132) Následně si žáci zkusí aktivity s hodem na cíl. Rozmístíme 4 kbelíky podle pravidla: 1. ve vzdálenosti cca 1 metru od žáka, 2. Ve vzdálenosti cca 2 metrů od žáka, 3. ve vzdálenosti cca 3 metrů od žáka a 4. Ve vzdálenosti cca 4 metrů od žáka. Sociální pedagog udělí pokyn, aby se každý žák pokusil do nich vhadzovat míčky. Pokud se jim podaří vhodit míček do kbelíku č. 1, mohou postoupit k dalšímu. Pokud ne, zůstávají stále u stejného. Pokračujeme tak dlouho, jak uznáme za vhodné. (Moor, 2010, s. 123) Poslední aktivitou je Velká obruč. Třídní učitel mezitím, než žáci dokončí aktivitu s tunely, rozmístí obruče po druhé polovině tělocvičny. Děti se rozdělí do 5 skupin po 2-3 a postaví se kolem obručí. Jakmile uslyší příkaz „skoč!“, budou mít za úkol co nejrychleji skočit do kruhu. A v okamžiku, kdy uslyší povel „Ven!“, budou mít za úkol co nejrychleji vyskočit z kruhu ven. (Moor, 2010, s. 110) Po celou dobu všech aktivit je velmi důležité, aby sociální pedagog i třídní učitel motivoval žáky a chválil je za úspěchy. Povzbuzoval je v okamžicích neúspěchu.

c) Sociální pedagog se posadí se žáky do kruhu a v první řadě je pochválí za zvládnutí úkonů. Dále bude hovořit o důležitosti motivace a pochvaly během aktivit a přirovná je k aktivitám, které žáci s motivací a pochvalami absolvovali. Poukáže na to, že veškeré

aktivity byly naprosto řízené a žádná z nich nevyžadovala kreativní způsoby řešení, což je podmínkou her a aktivit pro jedince s PAS.

Hodnocení: Zhodnocení setkání proběhne netradičním způsobem, kdy se všichni žáci postaví doprostřed místnosti před sociálního pedagoga, který jim vždy položí otázku hodnotící setkání, a podle odpovědi se děti rozběhnou buď k pravému rohu místnosti, nebo k levému (z pohledu pedagoga), takže si zároveň budou moci procvičit i poznávání stran.

Otázky k hodnocení:

- Komu se dnešní program líbil? (vpravo líbil, vlevo nelíbil)
- Bavili jsme se dnes o nevhodném chování dětí s PAS? (vpravo ano, vlevo ne)
- Mohou se autisté uzavírat sami do sebe? (vpravo ne, vlevo ano)
- Kolik aktivit jsme dnes hráli? (vpravo 3, vlevo 4)
- Bavila Tě trampolína? (vpravo ano, vlevo ne)
- Báls ses prolézat tunelem? (vpravo ne, vlevo ano)
- Když ses netrefil, byl jsi nazlobený, naštvaný, nebo jsi to hned zkusil znovu? (vpravo „hned znovu“, vlevo „nazlobený“)

5.7 Sedmé setkání

Nezůstaneme jen u výtvarných činností, ale přesuneme se i ke kreativnějšímu tvoření s přírodním materiálem. Ale vzhledem k tomu, že se budeme pohybovat venku, je samozřejmě potřeba se podle toho chovat. Jak tuto skutečnost vnímají jedinci s PAS?

Cíl:

1. Žáci kreativně zpracují podzimní přírodní materiál a zhodnotí svou práci i práci svých spolužáků na základě představení jednotlivých výrobků.
2. Žáci si zapamatují základní poznatky o možném problémovém chování jedinců s PAS

Metody: rukodělná činnost – práce s přírodním materiálem, vysvětlování

Časová náročnost: 120 minut (obsahuje 2x 10 minut přestávku)

Osnova:

- a) Žáci půjdou ven z budovy nasbírat materiál, který považují za podzimní
- b) Krátké povídání venku na téma „Nevhodné chování u jedinců s PAS“
- c) Samotná tvorba rukodělného výrobku
- d) Zhodnocení výrobků
- e) Krátké povídání o stylu práce jedinců s PAS

Pomůcky: přírodní materiál (žáci si jej sami nasbírají venku), lepidlo, provázek, tavná pistole (manipulace za přítomnosti pedagoga), igelitová taška pro každého žáka

Průběh setkání: Třídní učitel přichází do třídy se sociálním pedagogem a po krátkém přivítání se odebírají se žáky do šaten, kde se připraví na výlet ven.

a) Celý výlet začne krátkou procházkou, která povede až k blízkému lesíku. Všichni žáci budou mít cestou za úkol přemýšlet nad tím, jak by mohli výtvarně zpracovat podzimní čas na tvrdý papír formátu A3 za použití přírodních materiálů. Jakmile výprava dorazí k lesíku, budou mít děti čas nasbírat si potřebné materiály, které budou chtít použít do své igelitové tašky. V okamžiku, kdy mají všichni žáci nasbíraný materiál, vracejí se zpět do školy.

b) Ve třídě si svůj materiál položí na lavice a sociální pedagog se s nimi posadí do kruhu na polštáře. Krátce si s nimi popovídá o tom, jak by se měly děti chovat venku, co to znamená slušné chování, a jestli se všichni chovali slušně na této procházce. Návazně na to bude hovořit na téma „Jak je možné pracovat s nevhodným či problémovým chováním jedinců s PAS“, jak takové chování vypadá apod. Podklady pro tuto část výkladu je možné nalézt v kapitole 2.3.5.

c) Po ukončení krátkého seznámení se s touto problematikou si všichni žáci vezmou své lepidla, materiál, který si nasbírali, obdrží tvrdý papír velikosti A3 a mohou začít s tvorbou. Sociální pedagog žákům pouze sdělí, že je vše na nich a jejich vlastní fantazii. Nic není špatně.

d) Jakmile jsou žáci hotovi se svými díly, položí je všichni na zem před tabuli a společně se na ně podívají. Kdo bude chtít, může ke svému výtvaru říct, co uzná za vhodné. Tentokrát to však nebude vyžadováno. Jen se v tichosti podíváme na díla.

e) Závěrem sociální pedagog připomene jednu část z druhého setkání, kdy s žáky hovořil o „pevné ruce“ při tvoření pro autisty a zeptá se jich, co je příjemnější jim. Jestli pevné hranice, přesné zadání apod. nebo kreativní způsob vyjádření se bez hranic.

Hodnocení: Každý žák dostane 1 kaštan jako další komunikační prostředek. Všichni žáci dostanou cca 10 minut čas na to, aby si rozmysleli, koho by dnešní den mohli pochválit za

něco dobrého, pěkného, co udělal během setkání. Následně si sedneme do kroužku a budeme si kaštiny s pochvalou předávat.

5.8 Osmé setkání

Závěrečné setkání zrealizujeme dramatickou formou, kdy žáci budou vytvářet se sociálním pedagogem scénář živých obrazů na základě dojmů a poznatků z celého projektu.

Cíl:

1. Žáci budou schopni reflektovat celý dvouměsíční projekt
2. Žáci vytvoří za dopomoci sociálního pedagoga scénář pro živé obrazy
3. Žáci nacvičí a předvedou živé obrazy

Metody: produkční metody – dramatické: živé obrazy

Časová náročnost: 90 minut (obsahuje 10 minut přestávku)

Osnova:

- a) Komunikační kroužek
- b) Společná tvorba scénáře a nacvik živých obrazů
- c) Zrealizování živých obrazů

Pomůcky: tabule, fixy, bílé prostěradlo nebo plátno, dataprojektor, fotoaparát

Průběh setkání: Sociální pedagog vchází do třídy s třídním učitelem a druhým učitelem. Všichni se posadí do kroužku na polštáře.

a) V komunikačním kroužku budou žáci jednotlivě odpovídat na otázky: „Co se Ti líbilo?“, „Co se ti nelíbilo?“, „Co tě nejvíce zaujalo?“, „Čemu jsi nerozuměl?“ (sociální pedagog se bude na jednotlivé otázky tázat postupně, aby žáci na nic nezapomněli). Následně program zhodnotí i třídní učitel a sociální pedagog.

b) Sociální pedagog pověří třídního učitele, aby zapisoval na tabuli. Všichni budou společně vzpomínat na uskutečněných sedm setkání a domluví se, jakým způsobem je zrealizují v podobě „živého obrazu“ (sociální pedagog vysvětlí, co jsou to živé obrazy¹³). Naplánují sedm obrazů, vždy jeden obraz k jednomu setkání a nacvičí si je s výrazy v tváři, odpovídajícími pocitem, které ze setkání měli.

¹³ Inspirace v knize: Sociální pedagogiky a její metody, 2016, s. 44.

c) Poslední část bude zaměřena na realizaci jednotlivých obrazů. Učitelé se postaví vedle sebe a mezi sebou napnou prostěradlo nebo plátno a vždy, když budou žáci hotovi, plátno položí na zem a sociální pedagog, stojící před nimi je vyfotí. Tímto způsobem bude probíhat všech sedm živých obrazů. Následně si fotografie společně promítnou skrze dataprojektor na interaktivní tabuli.

Hodnocení: Žáci se se sociálním pedagogem rozloučí stejným způsobem, jako se s ním na začátku vítali, a to skrze aktivitu, ve které svými rukama ukáží (zamáváním na pedagoga), jak moc se jim líbil program – upaženo = vůbec, předpaženo = docela se mi to líbilo, vzpažením = bylo to super!

5.9 Shrnutí projektu

Projekt „Můžeme si spolu hrát a více se poznávat!“ vznikl na základě rozšiřující se myšlenky a snahy *integrace jedinců s různými typy postižení (včetně PAS) do společnosti*. V první části projektu, která slouží jako podklad pro jednotlivá setkání, jsou charakterizovány osoby s poruchou autistického spektra z různých úhlů pohledu a v různých situacích. Jedná se převážně o situace v rámci volného času (nikoliv primárně školní výuky), v nichž se mohou žáci běžných škol s autisty setkat.

Základem každého setkání je komunikace. Jsme přesvědčeni, že jednoduchá komunikace a společný kvalitní volný čas dětí běžných základních škol a dětí s poruchou autistického spektra jsou možné a lze jich dosahovat právě skrze poskytnutí dostatečných informací a praktických postřehů. Je potřeba mít však na paměti, že informace, jež budou žákům podávány, jsou obecné, a proto je nutné přistupovat k jedincům s PAS individuálně.

Veškeré informace, které jsou poskytovány, je potřeba flexibilně upravit přímo pro cílovou skupinu projektu - tedy žáky první třídy, a konkrétně pro danou třídu, aby je dokázali pojmout. První třída byla zvolena z toho důvodu, že je pro ni specifické první formování názorů, postojů, a proto považujeme jednoduchou formu seznámení se s problematikou poruchy autistického spektra jako užitečné a přínosné, a to nejen k vyhnutí se nepříjemným situacím, způsobeným nepřípravou a neznalostí problematiky, ale také k vyvracení mýtů o PAS (jako např. že se jedná o nakažlivou nemoc).

Pro lepší představu, jak jedinci s PAS vnímají jednotlivé oblasti v životě, ať už se jedná o hudbu, výtvarnou oblast, hry a aktivity, kontakt se zvířaty apod. je v projektu zařazena teoretická část na toto téma a prakticky se odráží v jednotlivých setkáních, aby mohlo dojít k praktickým ukázkám a přirovnáním.

Vzhledem k tomu, že formování názorů a postojů je *proces*, není možné, aby proběhla pouze jedna beseda či program. Dvouměsíční program se jeví jako dostatečný pro základní seznámení a vyzkoušení si několika praktických úkonů. Zároveň chceme v žácích budovat zdravé sebepojetí a sebevědomí např. skrze aktivitu *Přilož svou ruku k dílu*, kde bude zmíněna mimo jiné také originalita a nepostradatelnost každého jednoho člověka. Je téměř nemožné skutečně si vážít a ocenit něco či někoho, o kom nic nevíme. Z toho důvodu je teoretickým informacím o autismu a jedincích s PAS věnována tak velká část projektu. Nejedná se totiž jen o pár změn v jednání, které je možné „převychovat“, ale o všepřonikající poruchu, která se dá vyjádřit jako způsob bytí.

Cílem každého jednoho setkání se tedy mimo jiné stává, aby se žáci běžných škol v první řadě zaměřovali na společné možnosti trávení času s jedinci s PAS na základě jejich originality, místo aby se pokoušeli vyhledávat rozdílnosti, překážky a případné důvody k posměchu a ignoraci. Díky tomuto postoji může následně v žácích růst tolerance, trpělivost, respektování odlišností bez strachu z nich, schopnost pomáhat druhým a nesobeckost.

V současné chvíli bylo zrealizováno pouze „úvodní setkání“ na kterém bylo žákům první třídy základní školy Děhylov velmi stručně představeno, jakým způsobem žijí jedinci s poruchou autistického spektra. Byla zrealizována aktivita s bambulí a krátkým povídáním o hodnotě každého jednoho ze žáků na základě aktivity *Přilož ruku k dílu*. Škola byla s aktivitou spokojena, ale v současné době nejeví zájem o realizaci všech 8 částí projektu na základě nedostatku času a množství jiných programů a aktivit.¹⁴

Následně, po tomto zjištění a praktické časové zkušenosti, jsme rozdělili úvodní setkání na dvě, jak je tomu nyní, kdy v jednom je zařazena aktivita s komunikační bambulí a ve druhém výtvarná aktivita s vlastními krátkými výklady. Projekt tedy prošel po této zkušenosti drobnou úpravou.

Setkali jsme se s kladným přijetím ze strany třídní učitelky a oceněním projektu jako užitečného a příjemného. Hodnocení dané části projektu se nachází v přílohách.¹⁵

V okamžiku, kdy by se Základní škola Děhylov nebo kterákoliv jiná škola rozhodla, že by projekt chtěla využít, je možné jej zrealizovat v plném rozsahu.

¹⁴ Fotografie z realizace projektu se nacházejí na internetové stránce školy ZŠ Děhylov (<http://zsdehylov.cz/album2016/012>)

¹⁵ Příloha č. 19

Závěr

Bakalářský projekt je postaven na schopnosti seznámit žáky první třídy se základními informacemi a v rámci možností také se životem jedinců s poruchou autistického spektra.

První kapitola charakterizovala obec Děhylov, a místo realizace bakalářského projektu, Základní školu Děhylov. Byla zde charakterizována také cílová skupina projektu – žáci první třídy základní školy.

Druhá kapitola podala obecné informace ve spojitosti s poruchou autistického spektra a dala nám možnost nahlédnout do historie této oblasti. Mimo jiné nám dala podklady k možnostem práce se žáky s poruchou autistického spektra efektivně a kreativně.

Třetí kapitola definovala, jakým způsobem je možné pracovat za pomoci hudby a výtvarného umění s jedinci s PAS a poskytla nám informace o tom, čemu bychom se měli vyhnout. Abychom dostáli kreativity a širšího záběru, byly zde zařazeny také příznivé účinky canisterapie pro autisty a možnosti, jak využít hru za účelem kvalitnější komunikace s jedinci s PAS.

Čtvrtá a pátá kapitola podrobně a jasně popsala samotný projekt s názvem „Můžeme si s nimi hrát a více se poznávat!“, jehož cílem je základní seznámení s problematikou Poruchy autistického spektra a snaha o praktický, kreativně laděný vhled do života autistického dítěte, kdy čtvrtá kapitola objasnila předmět, technické řešení a rozpočet projektu a pátá kapitola byla vyčleněna pro podrobný popis jednotlivých projektových setkání. Celá práce je zakončena shrnutím projektu, který objasnil a upřesnil informace týkající se projektu samotného.

Seznam použité literatury

Knihy, časopisy, apod.:

BEYER, J., GAMMELTOFL, L., 2006. *Autismus a hra. Příprava herních aktivit pro děti s autismem*. 1. vyd. Praha: Portál. 104 s. ISBN 80-7367-157-3.

ČADILOVÁ, V., a kol. 2007. *Agrese u lidí s mentální retardací a s autismem – Zvládání problémového chování u lidí nejen v domovech sociálních služeb*. 1. vyd. Praha: Portál. 248 s. ISBN 978-80-7367-319-2.

ČAPEK, R., 2010. *Třídní klima a školní klima*. 1. vyd. Praha: Grada. s. 20-21. ISBN 978-80-247-2742-4.

HRDLIČKA, M., KOMÁREK, V., 2004. *Dětský autismus*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-813-9.

JELÍNKOVÁ, M., 2004. *Pedagogicko-psychologické hodnocení a výchovně vzdělávací strategie u žáků s autismem*. Praha: IPPP. ISBN 80-86856-00-3.

MKN – 10 Poruchy duševní a poruchy chování, 2014. Praha: Psychiatrické centrum Praha. ISBN 978-80-904259-0-3.

NOONAN, M., MCCORMICK, L., 2006. Project DATA. In *Young children with disabilities in natural environments: methods and procedures*. 2. vyd. Baltimore, Md.: P. H. Brookes Pub. Co. s. 189. ISBN 978-15-5766-861-5.

KUBOVÁ, L., 2011. *Řeč obrázků: komunikační systém tvořený obrazovými symboly: piktogramy + metodická příručka: volný řada pomůcek pro alternativní komunikaci*. 1. vyd. Praha: Parta. s. 5-39 ISBN 978-80-7320-175-3.

MOŽNÝ, P., PRAŠKO, J., 1999. *Kognitivně-behaviorální terapie – úvod do teorie a praxe*. Praha: Triton. s. 19-24 a 110-132. ISBN 80-7254-038-6.

MOOR, J., 2010. *Hry a zábavné činnosti pro děti s autismem: praktické nápady pro každý den*. 1. vyd. Praha: Portál. 208 s. ISBN 978-80-7367-787-9.

PETRŮ, G., KARÁSKOVÁ, V., 2008. *Edukační aspekty canisterapie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 33 s. ISBN 978-80-2441-957-2.

SOBKOVÁ, P., M. ÖBRINK HOBZOVÁ a H. POSPÍŠILOVÁ, 2015. *Sociální pedagogika a její metody*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4885-5.

THOROVÁ, K., 2006. *Poruchy autistického spektra*. 1. vyd. Praha: Portál. 456 s. ISBN 80-7367-091-7.

URBANOVSKÁ, E., 2011. *Jak pracovat se žákem s poruchami autistického spektra*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 27 s. ISBN 978-80-244-2678-5.

VERMEULEN, P., 2006. *Autistické myšlení*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-1600-3.

VYKOPALOVÁ, H., 1992. *Sociální klima školní třídy a možnosti jeho ovlivňování: Pro studium učitelství pro 1. a 2. stupeň ZŠ doplňující studium*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého. ISBN 80-7067-161-0.

Elektronické zdroje:

CECAVOVÁ, L., 2003. Základní principy Son Rice Program. In: *Son-Rice Program Terapeut*. [online]. [cit. 6. 10. 2016]. Dostupné z: <http://www.srp-terapeut.cz/son-rise-program/zakladni-principy>.

ČADILOVÁ, V., ŽAMPACHOVÁ, Z., 2008. Strukturované učení. In: *APLA JIŽNÍ ČECHY*. [online]. [cit. 6. 10. 2016]. Dostupné z: <http://www.aplajc.cz/autismus/vychovne-a-vzdelavaci-pristupy/strukturovane-uceni.htm>.

DIAKONIE ČCE, 2017. Rozsviťme modrá světla. Druhého dubna bude takto „svítit“ osvětový den autismu. In: *Diakonie ČCE*. [online]. [cit. 22. 2. 2017]. Dostupné z: <http://www.diakoniezapad.cz/prectete-si/hlavni-rubrika/rozsvitme-modra-svetla-druheho-dubna-bude-takto-svitit-svetovy-den-autismu/>.

ITY, z. s., 2013. Úvod. In: *ITY, z. s.* [online]. [cit. 16. 2. 2017]. Dostupné z: <http://www.ity-os.cz/>.

KOVAŘÍKOVÁ, S., 2016. Základní vzdělávací program pro základní vzdělávání. Děhylov. [online]. [cit. 3. 11. 2016]. Dostupné z: <http://zsdehylov.cz/pdf/svp.pdf>.

PINTEREST, 2017. Piktogramy. In: *Pinterest*. [online]. [cit. 22. 2. 2017]. Dostupné z: [https://cz.pinterest.com/search/pins/?q=piktogramy&rs=typed&term_meta\[\]=piktogramy%7Ctyped](https://cz.pinterest.com/search/pins/?q=piktogramy&rs=typed&term_meta[]=piktogramy%7Ctyped).

PODANÉ RUCE, z. s., 2012. Informace o nás. In: *Podané ruce, z. s.* [online]. [cit. 16. 2. 2017]. Dostupné z: <http://podane-ruce-canisterapie.webnode.cz/o-nas/>.

TOGETHER WE CAN MANAGE, 2012. O projektu. In: *Společně to zvládneme*. [online]. [cit. 6. 10. 2016]. Dostupné z: <http://www.twcm.cz/cz/o-projektu>.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA DĚHYLOV, 2016. [online]. [cit. 6. 10. 2016]. Dostupné z: <http://zsdehylov.cz/>.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Obrázkový materiál k projektu

Příloha č. 2: Propagační materiál

Příloha č. 3: Fotografie k promítání

Příloha č. 4: Hodnotící dokument

Příloha č. 5: Povolení k pořízení fotografií z realizace projektu

Příloha č. 6: Povolení k pořízení a využití fotografií ze ZŠ a MŠ speciální NJ

Příloha č. 1: Obrázkový materiál k projektu

Obrázek č. 1: Propagační leták (Diakonie ČCE, 2017)

BARVY A TVARY

Obrázek č. 2: Podklad pro piktogramové pexeso (Pinterest, 2017)

ČAS

Obrázek č. 3: Podklad pro piktogramové pexeso (Pinterest, 2017)

HOLKA 	MODROKÁ 	NESEDÁVEJ
U POTOKA 	HOLKA 	MODROKÁ
NESEDÁVEJ 	TAM 	V POTOCE
SE VODA 	TOČÍ 	PODEMELE

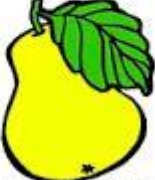

Obrázek č. 4: Piktogramová písnička (Pinterest, 2017)

PEC NÁM SPADLA

 PEC NÁM	 SPADLA	 PEC NÁM	 SPADLA
 KDOPAK	 NÁM JÍ	 POSTAVÍ	 STARÝ PEAŘ
 NENÍ DOMA	 A MLADÝ	 TO NEUMÍ	 ZAVOLÁME
 NA DĚDEČKA	 TEN MÁ	 VELKÉ	 KLADIVO
 DÁ DO TOHO	 ČTYŘI RÁNY	 A UŽ JE TO	 HOTOVO

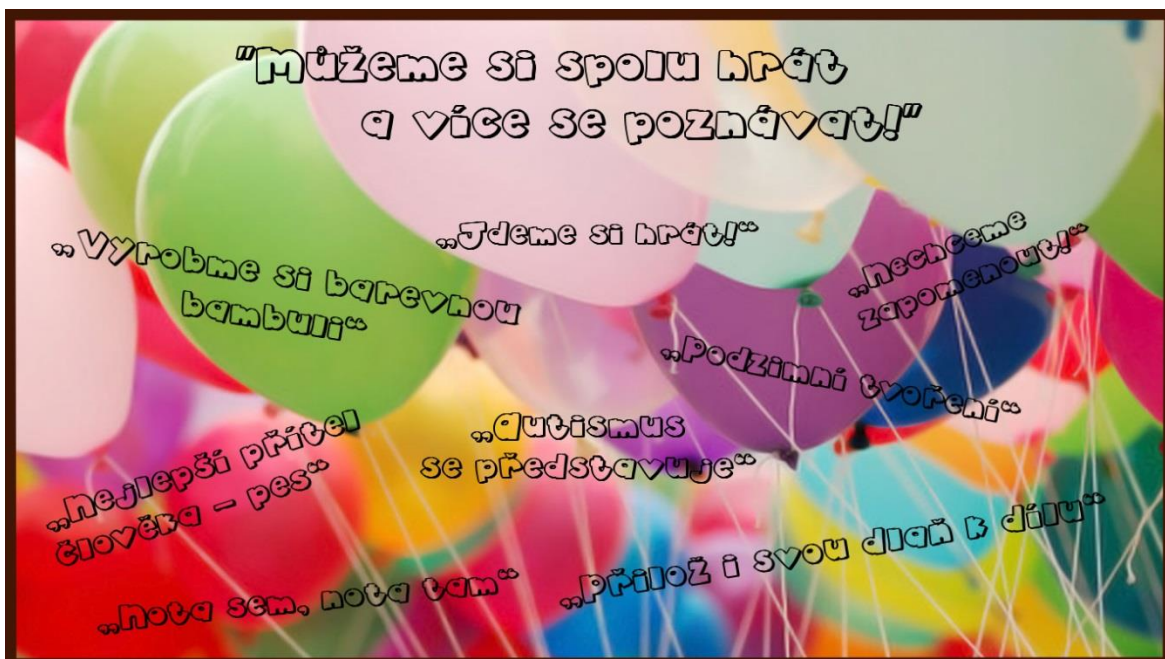
Obrázek č. 5: Piktogramová písnička (Pinterest, 2017)

FOUKEJ, FOUKEJ VĚTRÍČKU

 FOUKEJ	 FOUKEJ	 VĚTRÍČKU	 SHOĎ
 MI	1 JEDNU	 HRUŠTIČKU	 SHOĎ
 MI	1 JEDNU	2 NEBO DVĚ	 BUDOU
 SLADKÉ	 OBĚ	2 DVĚ	

Obrázek č. 6: Piktogramová říkanka (Pinterest, 2017)

Příloha č. 2: Propagační materiál

Obrázek č. 7: Letáček do třídy

Příloha č. 3: Fotografie k promítání

Obrázek č. 8: Fotografie k promítnutí – jízda na koni

Obrázek č. 9: Fotografie k promítnutí – jízda na koni

Obrázek č. 10: Fotografie k promítnutí – plavání s asistencí

Obrázek č. 11: Fotografie k promítnutí – aktivity s legem

Obrázek č. 12: Fotografie k promítnutí – hry na dětském hřišti

Obrázek č. 13: Fotografie k promítnutí – práce s obrázky

Obrázek č. 14: Fotografie k promítnutí - matematika

Obrázek č. 15: Fotografie k promítnutí – výtvarná aktivita

Obrázek č. 16: Fotografie k promítnutí – práce s plastelínou

Obrázek č. 16: Fotografie k promítnutí – hudba a kamínky

Obrázek č. 17: Fotografie k promítnutí – hry na pískovišti

Příloha č. 4: Hodnotící dokument

HODNOCENÍ PROJEKTU: MŮŽEME SI SPOLU HRÁT A VÍCE SE POZNÁVAT

Datum realizace projektu: 2.11.2016

Místo realizace projektu: Základní škola Děhylov

Třída: první

Třídní učitelka: Mgr. Kateřina Vlčková

Studentka Zuzana Trčková realizovala svůj projekt v naší třídě s cílem přiblížit dětem mladšího školního věku problematiku dětí s poruchou autistického spektra, seznámit je se specifickými projevy těchto dětí v různých životních situacích a předat myšlenku, že odlišnosti mezi námi nemusejí být překážkou ke vzájemnému poznávání se.

Projekt byl rozdělen do tří částí: komunitní kruh s aktivitou Klubičko, předání základních informací týkajících se problematiky autistických dětí a výtvarná činnost Strom přátelství. Během první části studentka přirozeně vstoupila do komunikace s dětmi, seznámila se s nimi a prostřednictvím této aktivity s barevnými klubičky poukázala na to, že každý z nás je jiný, máme různé odlišnosti a ty nám nemusejí bránit ve vzájemném obohacování a poznávání. V druhé části se mohly děti seznámit s charakteristickými rysy autistických dětí, které studentka objasnila prostřednictvím kreslených piktogramů a fotografií. Závěrem této části si děti ve skupinkách zahrály hru pexeso a skládaly známé písničky pomocí piktogramů. Třetí částí byla výtvarná činnost Strom přátelství, kde děti skupinově vytvářely stromy otiskem svých dlaní, mohly si opět uvědomit svou jedinečnost a zakusit pocit spolupráce.

Po celou dobu realizace projektu studentka dobře spolupracovala a komunikovala s dětmi, trpělivě odpovídala na veškeré dotazy a snažila se veškeré informace přiblížit způsobem srozumitelným určené věkové kategorii, tedy dětem první třídy. Byla také patrná její zkušenost, citlivost v práci s autistickými dětmi. Dodržela předem stanovený časový rozsah projektu. Celkový obsah projektu a jeho realizaci hodnotím kladně a přínosně.

V Děhylově 4. listopadu 2016

Mgr. Kateřina Vlčková, tř. učitelka

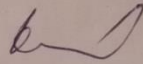
Dokument č. 1: Hodnocení projektu třídní učitelkou ZŠ Děhylov

Příloha č. 5: Povolení k pořízení fotografií z realizace projektu

Jméno žáka: CHOLEVA JAKUB

Vážení rodiče,

ve středu 2.11. proběhne v naší třídě Projekt **Můžeme si spolu hrát a více se poznávat** pod vedením studentky Zuzany Trčkové, který povede v rámci své bakalářské práce. Jelikož se nejedná o zaměstnance školy, budeme potřebovat Váš souhlas. Po celou dobu bude ve třídě přítomna třídní učitelka. Během realizace projektu budou pořízeny fotografie, které poslouží pouze pro studijní účely a prezentaci bakalářské práce.

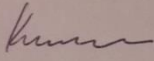
SOUHLASÍM S ÚČASTÍ DÍTĚTE NA PROJEKTU Podpis:

Dokument č. 2: Povolení k pořízení fotografií při realizaci projektu

Jméno žáka: BARBORA TRINHOVA

Vážení rodiče,

ve středu 2.11. proběhne v naší třídě Projekt **Můžeme si spolu hrát a více se poznávat** pod vedením studentky Zuzany Trčkové, který povede v rámci své bakalářské práce. Jelikož se nejedná o zaměstnance školy, budeme potřebovat Váš souhlas. Po celou dobu bude ve třídě přítomna třídní učitelka. Během realizace projektu budou pořízeny fotografie, které poslouží pouze pro studijní účely a prezentaci bakalářské práce.

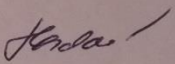
SOUHLASÍM S ÚČASTÍ DÍTĚTE NA PROJEKTU ANO Podpis:

Dokument č. 3: Povolení k pořízení fotografií při realizaci projektu

Jméno žáka: TOMÁŠ HÁSAKA

Vážení rodiče,

ve středu 2.11. proběhne v naší třídě Projekt **Můžeme si spolu hrát a více se poznávat** pod vedením studentky Zuzany Trčkové, který povede v rámci své bakalářské práce. Jelikož se nejedná o zaměstnance školy, budeme potřebovat Váš souhlas. Po celou dobu bude ve třídě přítomna třídní učitelka. Během realizace projektu budou pořízeny fotografie, které poslouží pouze pro studijní účely a prezentaci bakalářské práce.

SOUHLASÍM S ÚČASTÍ DÍTĚTE NA PROJEKTU Podpis:

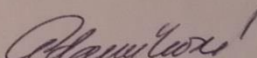
Dokument č. 4: Povolení k pořízení fotografií při realizaci projektu

Jméno žáka: ANEŽKA ADAHIKOVÁ

Vážený rodiče,

ve středu 2.11. proběhne v naší třídě Projekt **Můžeme si spolu hrát a více se poznávat** pod vedením studentky Zuzany Trčkové, který povede v rámci své bakalářské práce. Jelikož se nejedná o zaměstnance školy, budeme potřebovat Váš souhlas. Po celou dobu bude ve třídě přítomna třídní učitelka. Během realizace projektu budou pořízeny fotografie, které poslouží pouze pro studijní účely a prezentaci bakalářské práce.

SOUHLASÍM S ÚČASTÍ DÍTĚTE NA PROJEKTU

Podpis:

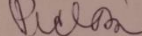
Dokument č. 5: Povolení k pořízení fotografií při realizaci projektu

Jméno žáka: Šimon Pech

Vážený rodiče,

ve středu 2.11. proběhne v naší třídě Projekt **Můžeme si spolu hrát a více se poznávat** pod vedením studentky Zuzany Trčkové, který povede v rámci své bakalářské práce. Jelikož se nejedná o zaměstnance školy, budeme potřebovat Váš souhlas. Po celou dobu bude ve třídě přítomna třídní učitelka. Během realizace projektu budou pořízeny fotografie, které poslouží pouze pro studijní účely a prezentaci bakalářské práce.

SOUHLASÍM S ÚČASTÍ DÍTĚTE NA PROJEKTU

Podpis:

Dokument č. 6: Povolení k pořízení fotografií při realizaci projektu

Jméno žáka: KATEŘINA NIKLOVÁ

Vážený rodiče,

ve středu 2.11. proběhne v naší třídě Projekt **Můžeme si spolu hrát a více se poznávat** pod vedením studentky Zuzany Trčkové, který povede v rámci své bakalářské práce. Jelikož se nejedná o zaměstnance školy, budeme potřebovat Váš souhlas. Po celou dobu bude ve třídě přítomna třídní učitelka. Během realizace projektu budou pořízeny fotografie, které poslouží pouze pro studijní účely a prezentaci bakalářské práce.

SOUHLASÍM S ÚČASTÍ DÍTĚTE NA PROJEKTU

Podpis:

Dokument č. 7: Povolení k pořízení fotografií při realizaci projektu

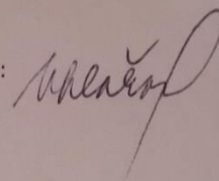
Jméno žáka: LINDA UHLAŘOVÁ

Vážený rodiče,

ve středu 2.11. proběhne v naší třídě Projekt **Můžeme si spolu hrát a více se poznávat** pod vedením studentky Zuzany Trčkové, který povede v rámci své bakalářské práce. Jelikož se nejedná o zaměstnance školy, budeme potřebovat Váš souhlas. Po celou dobu bude ve třídě přítomna třídní učitelka. Během realizace projektu budou pořízeny fotografie, které poslouží pouze pro studijní účely a prezentaci bakalářské práce.

SOUHLASÍM S ÚČASTÍ DÍTĚTE NA PROJEKTU

Podpis:

Dokument č. 8: Povolení k pořízení fotografií při realizaci projektu

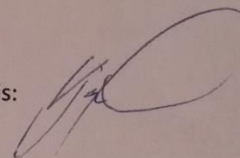
Jméno žáka: ZOSKA WACLA

Vážený rodiče,

ve středu 2.11. proběhne v naší třídě Projekt **Můžeme si spolu hrát a více se poznávat** pod vedením studentky Zuzany Trčkové, který povede v rámci své bakalářské práce. Jelikož se nejedná o zaměstnance školy, budeme potřebovat Váš souhlas. Po celou dobu bude ve třídě přítomna třídní učitelka. Během realizace projektu budou pořízeny fotografie, které poslouží pouze pro studijní účely a prezentaci bakalářské práce.

SOUHLASÍM S ÚČASTÍ DÍTĚTE NA PROJEKTU

Podpis:

Dokument č. 9: Povolení k pořízení fotografií při realizaci projektu

Jméno žáka: ONDŘEJ BALCAR

Vážený rodiče,

ve středu 2.11. proběhne v naší třídě Projekt **Můžeme si spolu hrát a více se poznávat** pod vedením studentky Zuzany Trčkové, který povede v rámci své bakalářské práce. Jelikož se nejedná o zaměstnance školy, budeme potřebovat Váš souhlas. Po celou dobu bude ve třídě přítomna třídní učitelka. Během realizace projektu budou pořízeny fotografie, které poslouží pouze pro studijní účely a prezentaci bakalářské práce.

SOUHLASÍM S ÚČASTÍ DÍTĚTE NA PROJEKTU

Podpis:

Dokument č. 10: Povolení k pořízení fotografií při realizaci projektu

Jméno žáka: LINDA DAŠEVSKÁ

Vážený rodiče,

ve středu 2.11. proběhne v naší třídě Projekt **Můžeme si spolu hrát a více se poznávat** pod vedením studentky Zuzany Trčkové, který povede v rámci své bakalářské práce. Jelikož se nejedná o zaměstnance školy, budeme potřebovat Váš souhlas. Po celou dobu bude ve třídě přítomna třídní učitelka. Během realizace projektu budou pořízeny fotografie, které poslouží pouze pro studijní účely a prezentaci bakalářské práce.

SOUHLASÍM S ÚČASTÍ DÍTĚTE NA PROJEKTU

Podpis:

Dokument č. 11: Povolení k pořízení fotografií při realizaci projektu

Jméno žáka: MARIE CHYLOVÁ

Vážený rodiče,

ve středu 2.11. proběhne v naší třídě Projekt **Můžeme si spolu hrát a více se poznávat** pod vedením studentky Zuzany Trčkové, který povede v rámci své bakalářské práce. Jelikož se nejedná o zaměstnance školy, budeme potřebovat Váš souhlas. Po celou dobu bude ve třídě přítomna třídní učitelka. Během realizace projektu budou pořízeny fotografie, které poslouží pouze pro studijní účely a prezentaci bakalářské práce.

SOUHLASÍM S ÚČASTÍ DÍTĚTE NA PROJEKTU

Podpis:

Dokument č. 12: Povolení k pořízení fotografií při realizaci projektu

Jméno žáka: CHOLEVA JAKUB

Vážení rodiče,

ve středu 2.11. proběhne v naší třídě Projekt **Můžeme si spolu hrát a více se poznávat** pod vedením studentky Zuzany Trčkové, který povede v rámci své bakalářské práce. Jelikož se nejedná o zaměstnance školy, budeme potřebovat Váš souhlas. Po celou dobu bude ve třídě přítomna třídní učitelka. Během realizace projektu budou pořízeny fotografie, které poslouží pouze pro studijní účely a prezentaci bakalářské práce.

SOUHLASÍM S ÚČASTÍ DÍTĚTE NA PROJEKTU

Podpis:

Dokument č. 13: Povolení k pořízení fotografií při realizaci projektu

Jméno žáka: BARBORA TRINHOVA

Vážení rodiče,

ve středu 2.11. proběhne v naší třídě Projekt **Můžeme si spolu hrát a více se poznávat** pod vedením studentky Zuzany Trčkové, který povede v rámci své bakalářské práce. Jelikož se nejedná o zaměstnance školy, budeme potřebovat Váš souhlas. Po celou dobu bude ve třídě přítomna třídní učitelka. Během realizace projektu budou pořízeny fotografie, které poslouží pouze pro studijní účely a prezentaci bakalářské práce.

SOUHLASÍM S ÚČASTÍ DÍTĚTE NA PROJEKTU

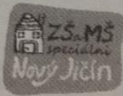
ANO

Podpis:

Dokument č. 14: Povolení k pořízení fotografií při realizaci projektu

Příloha č. 6: Povolení k pořízení a využití fotografií ze ZŠ a MŠ speciální NJ

**Základní škola speciální a Mateřská škola speciální,
Nový Jičín, Komenského 64, příspěvková organizace**
Komenského 64, 741 01 Nový Jičín

Vážený rodiče,

jmenuji se Zuzana Trčková a jsem studentkou sociální pedagogiky na Univerzitě Palackého v Olomouci. V rámci své bakalářské práce pracuji na vytváření interaktivních materiálů pro preventivní program, zaměřený na žáky 1. tříd Základních škol s poruchou autistického spektra. Ráda bych v projektu využila také zkušenosti získané v rámci odborné praxe ve třídě MŠ speciální, kde se vzdělávají Vaše děti.

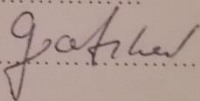
Dovoluji si Vás tímto požádat o souhlas s pořizováním fotografií a videozáznamů z práce Vašeho dítěte a využití těchto materiálů pro účely bakalářského projektu.

Děkuji.

Souhlasím / ~~Nesouhlasím~~

**nehodící se, škrtněte*

Jméno dítěte: JIPY GRAFIK

Podpis zákonného zástupce:

Datum: 23.5. 2016

BANKOVNÍ SPOJENÍ: KB, a.s. Nový Jičín
č.ú.: 9382810287/0100
IČO: 66741335
e-mail: specskola.nj@specsolanj.cz
tel: 556 701 380, 556 702 536
www.specsolanj.cz

Příspěvková organizace
Moravskoslezského území

Dokument č. 15: Povolení k pořízení fotografií pro prezentaci ZŠ a MŠ Speciální NJ

Základní škola speciální a Mateřská škola speciální,
Nový Jičín, Komenského 64, příspěvková organizace
Komenského 64, 741 01 Nový Jičín

Vážení rodiče,

jmenuji se Zuzana Trčková a jsem studentkou sociální pedagogiky na Univerzitě Palackého v Olomouci. V rámci své bakalářské práce pracuji na vytváření interaktivních materiálů pro preventivní program, zaměřený na žáky 1. tříd Základních škol s poruchou autistického spektra. Ráda bych v projektu využila také zkušenosti získané v rámci odborné praxe ve třídě MŠ speciální, kde se vzdělávají Vaše děti.

Dovoluji si Vás tímto požádat o souhlas s pořizováním fotografií a videozáznamů z práce Vašeho dítěte a využití těchto materiálů pro účely bakalářského projektu.

Děkuji.

Souhlasím / Nesouhlasím

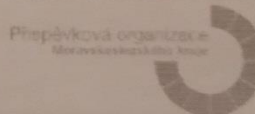
**nehodící se, škrtněte*

Jméno dítěte: ZDENĚK BĚZINA

Podpis zákonného zástupce: [Podpis]

Datum: 23. 5. 2015

BANKOVNÍ SPOJENÍ: KB, a.s. Nový Jičín
č.ú. 9382810287/0100
IČO: 66741335
e-mail: specskola.nj@specsokolanj.cz
tel. 556 701 380, 556 702 536
www.specskolanj.cz

Dokument č. 16: Povolení k pořízení fotografií pro prezentaci ZŠ a MŠ Speciální NJ

Základní škola speciální a Mateřská škola speciální,
Nový Jičín, Komenského 64, příspěvková organizace
Komenského 64, 741 01 Nový Jičín

Vážení rodiče,

jmenuji se Zuzana Trčková a jsem studentkou sociální pedagogiky na Univerzitě Palackého v Olomouci. V rámci své bakalářské práce pracuji na vytváření interaktivních materiálů pro preventivní program, zaměřený na žáky 1. tříd Základních škol s poruchou autistického spektra. Ráda bych v projektu využila také zkušenosti získané v rámci odborné praxe ve třídě MŠ speciální, kde se vzdělávají Vaše děti.

Dovoluji si Vás tímto požádat o souhlas s pořizováním fotografií a videozáznamů z práce Vašeho dítěte a využití těchto materiálů pro účely bakalářského projektu.

Děkuji.

Souhlasím / ~~Nesouhlasím~~

**nehodící se, škrtněte*

Jméno dítěte: PIĚPÁN PODHAJSKÝ

Podpis zákonného zástupce: [Podpis]

Datum: 23.5.2016

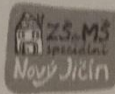
BANKOVNÍ SPOJENÍ: KB, a.s. Nový Jičín
č.ú. 9382810287/0100
IČO: 66741335
e-mail: specskola_nj@specsolanj.cz
tel. 556 701 380, 556 702 536
www.specskolanj.cz

Příspěvková organizace
Místní úřad Nový Jičín

Dokument č. 17: Povolení k pořízení fotografií pro prezentaci ZŠ a MŠ Speciální NJ

Základní škola speciální a Mateřská škola speciální,
Nový Jičín, Komenského 64, příspěvková organizace
Komenského 64, 741 01 Nový Jičín

Vážení rodiče,

jmenuji se Zuzana Trčková a jsem studentkou sociální pedagogiky na Univerzitě Palackého v Olomouci. V rámci své bakalářské práce pracuji na vytváření interaktivních materiálů pro preventivní program, zaměřený na žáky 1. tříd Základních škol s poruchou autistického spektra. Ráda bych v projektu využila také zkušenosti získané v rámci odborné praxe ve třídě MŠ speciální, kde se vzdělávají Vaše děti.

Dovoluji si Vás tímto požádat o souhlas s pořizováním fotografií a videozáznamů z práce Vašeho dítěte a využití těchto materiálů pro účely bakalářského projektu.

Děkuji.

Souhlasím / Nesouhlasím

**nehodící se, škrtněte*

Jméno dítěte: ... MICHAEL PURMAJ ...

Podpis zákonného zástupce: ... [Podpis] ...

Datum: ... 23.5.2015 ...

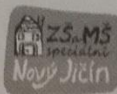
BANKOVNÍ SPOJENÍ: KB, a.s. Nový Jičín
č.ú.: 9382810287/0100
IČO: 66741335
e-mail: specskola.nj@specskolanj.cz
tel: 556 701 380, 556 702 536
www.specskolanj.cz

Příspěvková organizace
Moravskoslezského kraje

Dokument č. 18: Povolení k pořízení fotografií pro prezentaci ZŠ a MŠ Speciální NJ

**Základní škola speciální a Mateřská škola speciální,
Nový Jičín, Komenského 64, příspěvková organizace**
Komenského 64, 741 01 Nový Jičín

Vážení rodiče,

jmenuji se Zuzana Trčková a jsem studentkou sociální pedagogiky na Univerzitě Palackého v Olomouci. V rámci své bakalářské práce pracuji na vytváření interaktivních materiálů pro preventivní program, zaměřený na žáky 1. tříd Základních škol s poruchou autistického spektra. Ráda bych v projektu využila také zkušenosti získané v rámci odborné praxe ve třídě MŠ speciální, kde se vzdělávají Vaše děti.

Dovoluji si Vás tímto požádat o souhlas s pořizováním fotografií a videozáznamů z práce Vašeho dítěte a využití těchto materiálů pro účely bakalářského projektu.

Děkuji.

Souhlasím / Nesouhlasím

**nehodící se, škrtněte*

Jméno dítěte: PĚTÁN ZODHAJSEK

Podpis zákonného zástupce: [Signature]

Datum: 23. 5. 2016

BANKOVNÍ SPOJENÍ: KB, a.s. Nový Jičín
č.ú. 9382810287/0100
IČO: 66741335
e-mail: specskola.nj@specsolanj.cz
tel 556 701 380, 556 702 536
www.specskolanj.cz

Příspěvková organizace
Moravskoslezského kraje

Dokument č. 19: Povolení k pořízení fotografií pro prezentaci ZŠ a MŠ Speciální NJ

**Základní škola speciální a Mateřská škola speciální,
Nový Jičín, Komenského 64, příspěvková organizace**

Komenského 64, 741 01 Nový Jičín

Vážení rodiče,

jmenuji se Zuzana Trčková a jsem studentkou sociální pedagogiky na Univerzitě Palackého v Olomouci. V rámci své bakalářské práce pracuji na vytváření interaktivních materiálů pro preventivní program, zaměřený na žáky 1. tříd Základních škol s poruchou autistického spektra. Ráda bych v projektu využila také zkušenosti získané v rámci odborné praxe ve třídě MŠ speciální, kde se vzdělávají Vaše děti.

Dovoluji si Vás tímto požádat o souhlas s pořizováním fotografií a videozáznamů z práce Vašeho dítěte a využití těchto materiálů pro účely bakalářského projektu.

Děkuji.

Souhlasím / ~~Nesouhlasím~~

**nehodící se, škrtněte*

Jméno dítěte: DAVID MAN

Podpis zákonného zástupce: [Signature]

Datum: 13. 5. 2016

BANKOVNÍ SPOJENÍ: KB, a.s. Nový Jičín
č.ú.: 9382810287/0100
IČO: 66741335
e-mail: specskola.nj@specsolanj.cz
tel: 556 701 380, 556 702 536
www.specsolanj.cz

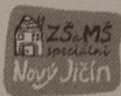
Příspěvková organizace
Moravskoslezského kraje

Dokument č. 20: Povolení k pořízení fotografií pro prezentaci ZŠ a MŠ Speciální NJ

Základní škola speciální a Mateřská škola speciální,
Nový Jičín, Komenského 64, příspěvková organizace

Komenského 64, 741 01 Nový Jičín

Vážení rodiče,

jmenuji se Zuzana Trčková a jsem studentkou sociální pedagogiky na Univerzitě Palackého v Olomouci. V rámci své bakalářské práce pracuji na vytváření interaktivních materiálů pro preventivní program, zaměřený na žáky 1. tříd Základních škol s poruchou autistického spektra. Ráda bych v projektu využila také zkušenosti získané v rámci odborné praxe ve třídě MŠ speciální, kde se vzdělávají Vaše děti.

Dovoluji si Vás tímto požádat o souhlas s pořizováním fotografií a videozáznamů z práce Vašeho dítěte a využití těchto materiálů pro účely bakalářského projektu.

Děkuji.

Souhlasím / ~~Nesouhlasím~~

**nehodící se, škrtněte*

Jméno dítěte: KAROLÍNA SKUPENŇOVÁ

Podpis zákonného zástupce: [Podpis]

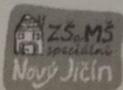
Datum: 23.5.2016

BANKOVNÍ SPOJENÍ: KB, a.s. Nový Jičín
č.ú.: 9382810287/0100
IČO: 66741335
e-mail: specskola.nj@specsolanj.cz
tel. 556 701 380, 556 702 536
www.specsolanj.cz

Příspěvková organizace
Moravskoslezského území

Základní škola speciální a Mateřská škola speciální,
Nový Jičín, Komenského 64, příspěvková organizace

Komenského 64, 741 01 Nový Jičín

Vážení rodiče,

jmenuji se Zuzana Trčková a jsem studentkou sociální pedagogiky na Univerzitě Palackého v Olomouci. V rámci své bakalářské práce pracuji na vytváření interaktivních materiálů pro preventivní program, zaměřený na žáky 1. tříd Základních škol s poruchou autistického spektra. Ráda bych v projektu využila také zkušenosti získané v rámci odborné praxe ve třídě MŠ speciální, kde se vzdělávají Vaše děti.

Dovoluji si Vás tímto požádat o souhlas s pořizováním fotografií a videozáznamů z práce Vašeho dítěte a využití těchto materiálů pro účely bakalářského projektu.

Děkuji.

Souhlasím / Nesouhlasím

**nehodící se, škrtněte*

Jméno dítěte: ZUZANA HASALOVA

Podpis zákonného zástupce: [Podpis]

Datum: 23. 5. 2016

BANKOVNÍ SPOJENÍ: KB, a.s. Nový Jičín
č.ú. 9382810287/0100
IČO 66741335
e-mail: specskola.nj@specsolanj.cz
tel. 556 701 380, 556 702 536
www.specsolanj.cz

Příspěvková organizace
Městský úřad Nový Jičín

